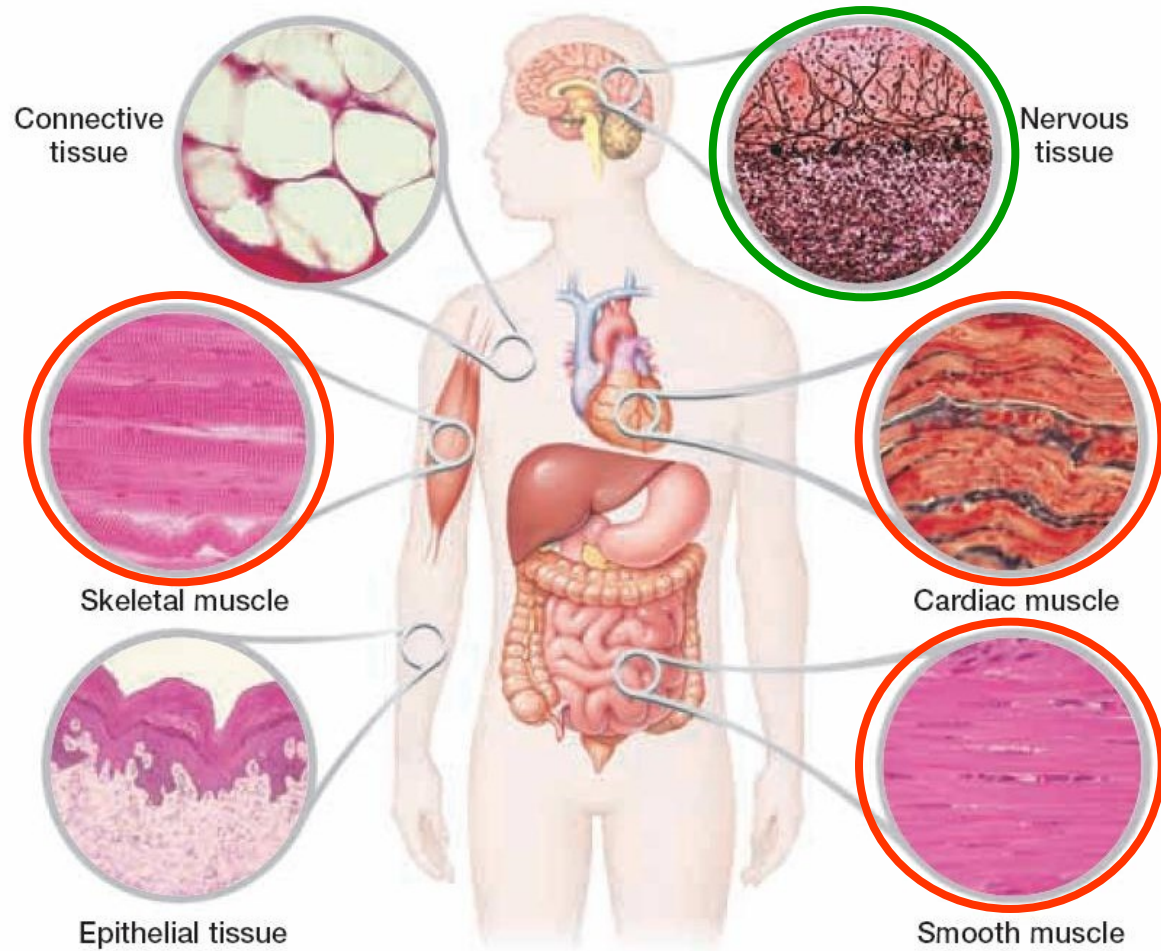

Nervová a svalová tkáň

Nervová tkáň

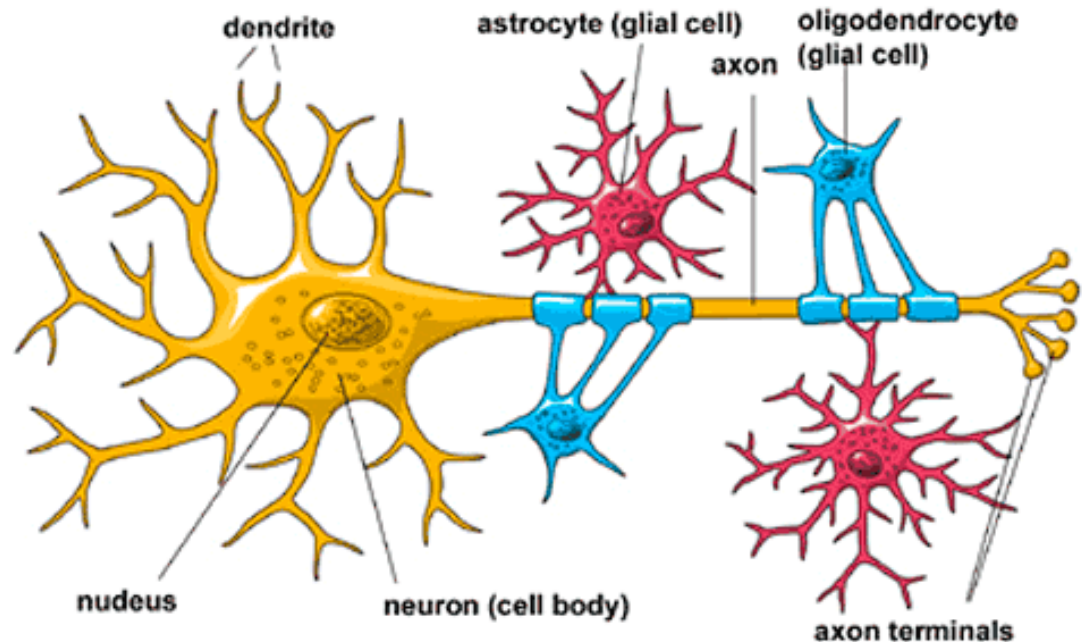
Vlastnosti: dráždivost (vznik AP) a vodivost (vedení vzruchu)

Funkce: řídicí funkce

- recepce změn
- rychlý převod informace do ústředí
- cílená a místně specifická odpověď

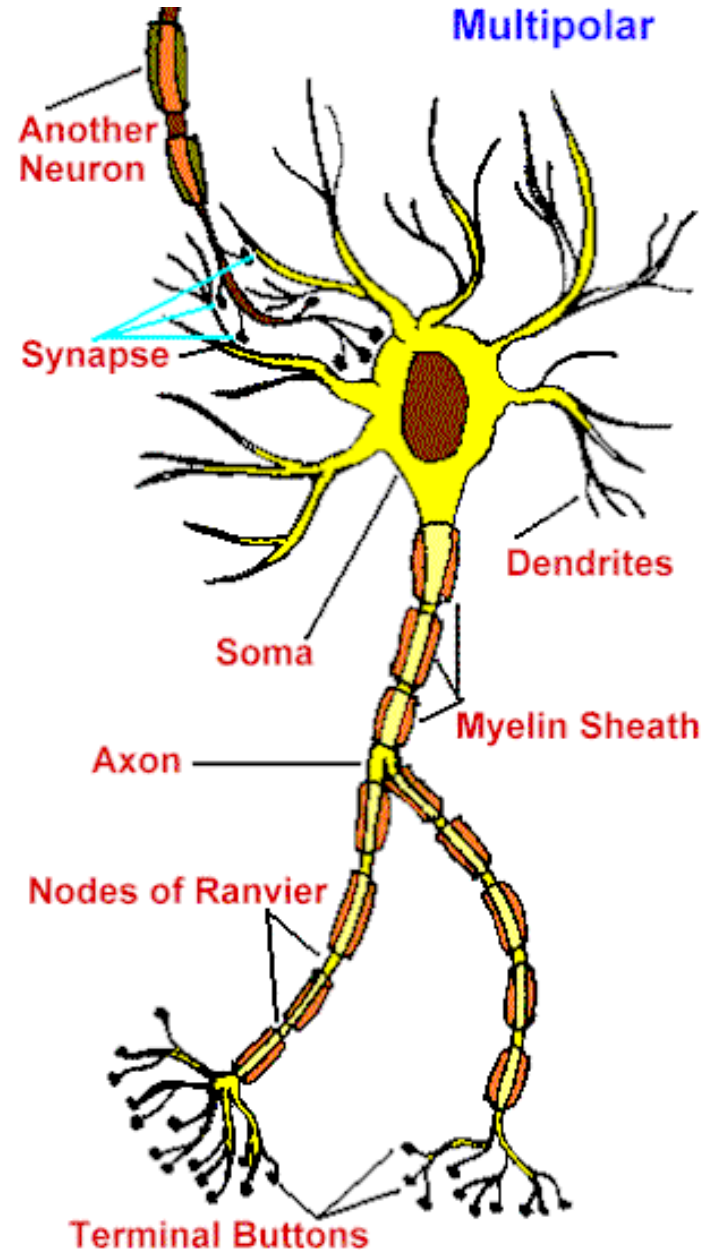
Buňky:

- neurony
- buňky podpůrné (glie)

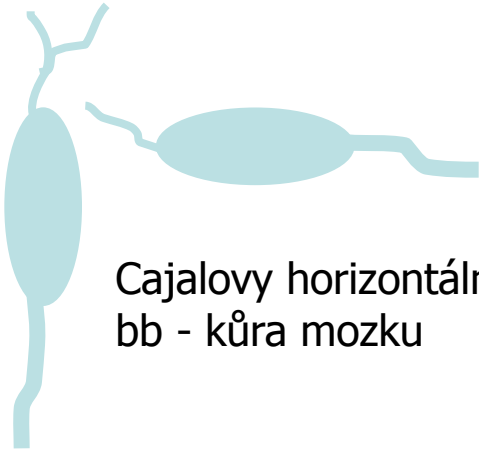

Neuron

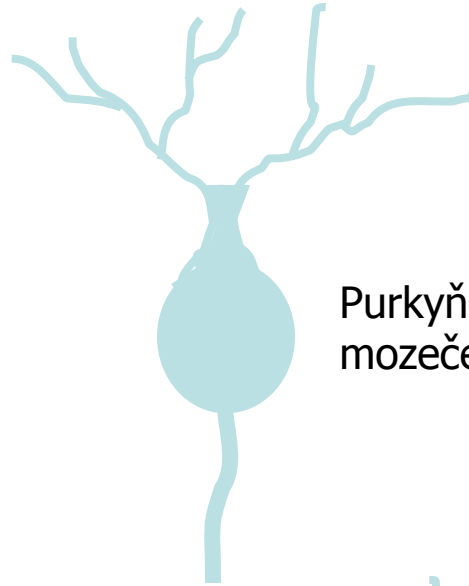
- **Perikaryon** /soma/ - tělo s jádrem, metabolické centrum
- **Dendrity** – výběžky příjem signálu
- **Axon** – vždy jeden
- generování a vedení vzruchů

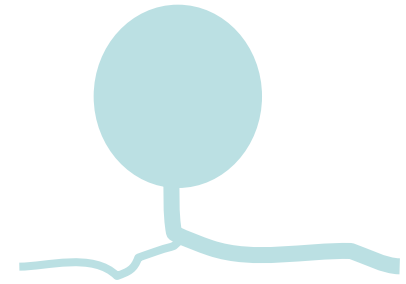
Tvar perikarya

Cajalovy horizontální
bb - kůra mozku

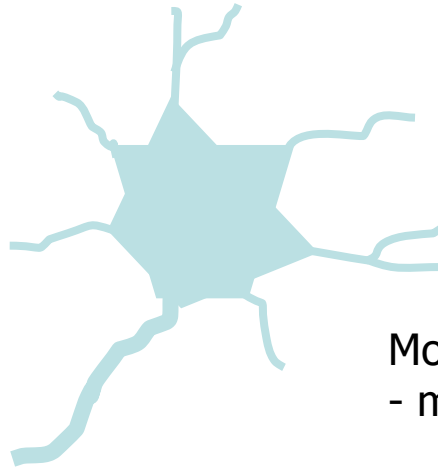
Purkyňovy bb
mozeček

Neurony spinál.
ganglií

Pyramidové bb
- kůra mozku

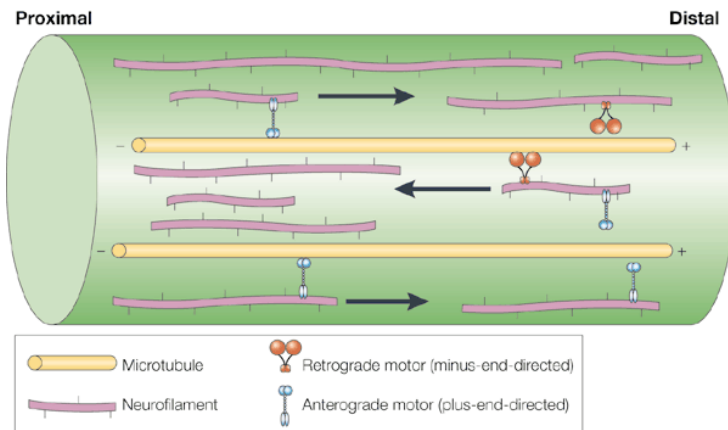
Motorické neurony
- mícha

Perikaryon

- Velikost 4 - 100 μm
- Jádro světlé, kompaktní jádérko
- Ribozomy a drsné endoplasmatické retikulum – Nisslova substance
- Lyzosomy- mohou obsahovat lipofuscin

www.shutterstock.com

Nature Reviews | Molecular Cell Biology

Fressinaud 2015

- Intermediární filamenta - **Neurofilamenta**
  - Mikrotubuly - **Neurotubuly**
- Agregací vznikají **Neurofibrily** – perikaryon i výběžky

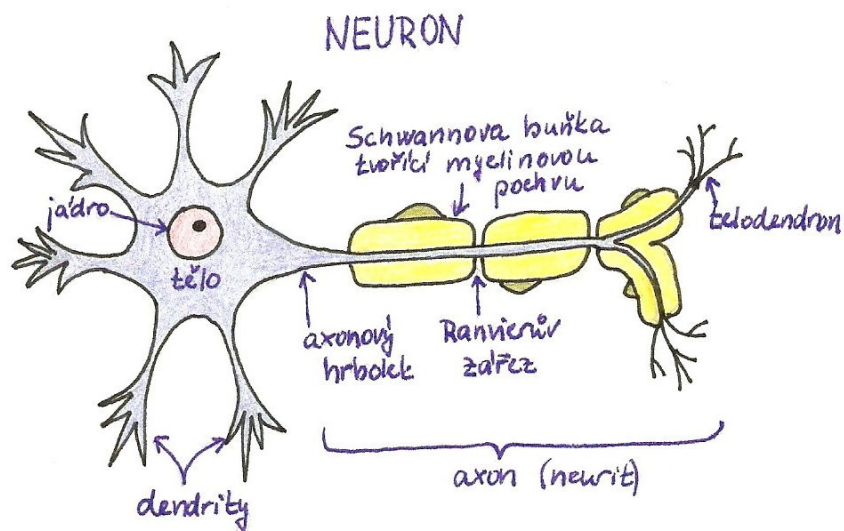
Výběžky neuronu

Dendrity – bohaté rozvětvení – integrace signálů

- absence Golgiho komplexu
- dendritické ostny – výběžky v místě synapsí

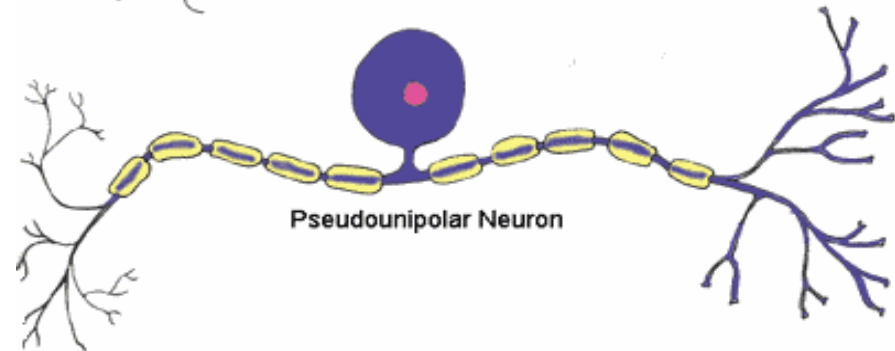
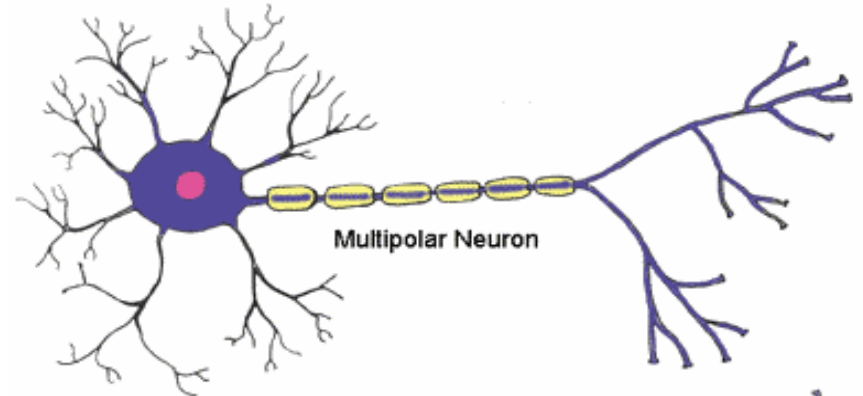
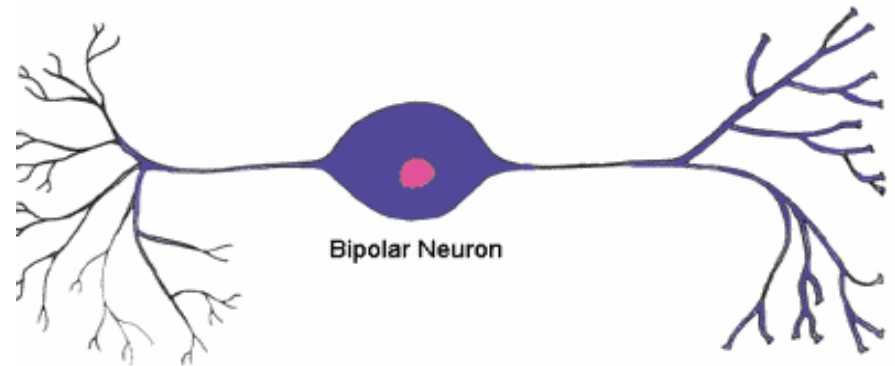
Axony (neurity) - bez Nisslovy substance

- Axolema, Axoplazma
- Axonový hrbol (odstupový konus)
- Iniciální segment (sčítání podnětů)
- Synaptická zakončení - terminální arborizace (telodendrie)
(hojné mitochondrie, synaptické váčky)

Klasifikace neuronů

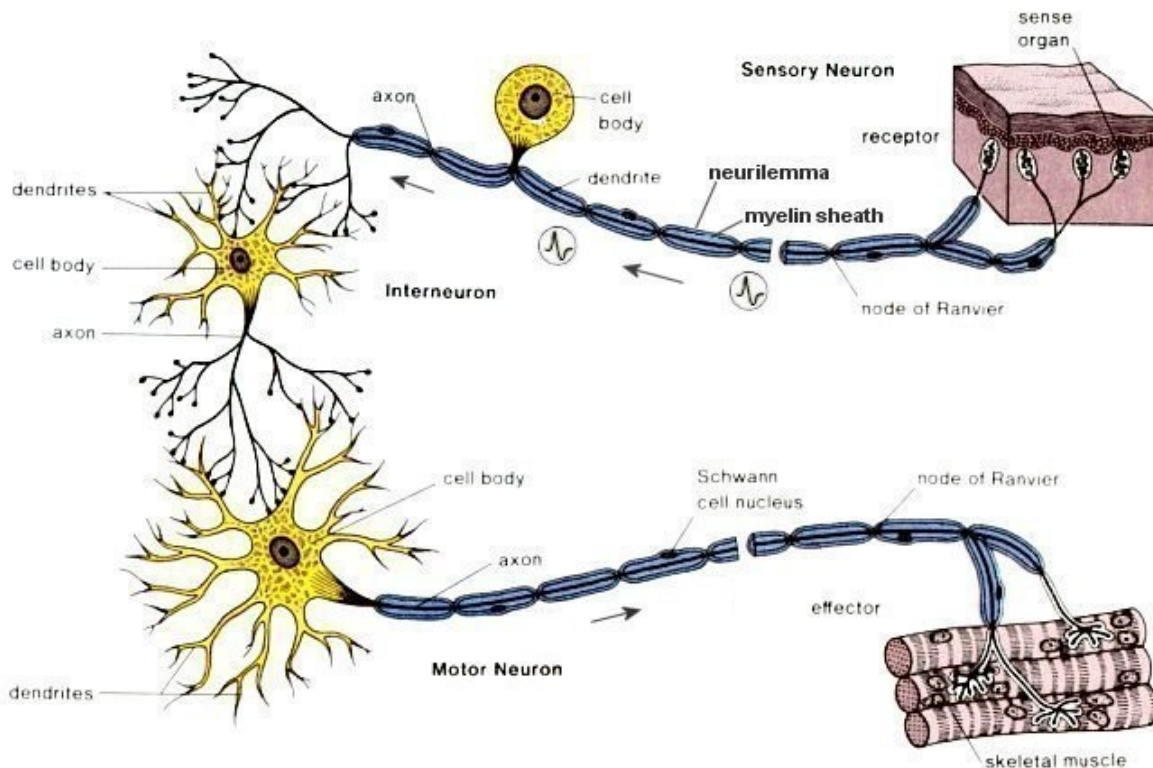
- podle **počtu výběžků**
  - unipolární
  - pseudounipolární
  - bipolární
  - multipolární
- podle **délky axonu**
  - Golgi typ I až 1 m
  - Golgi typ II s krátkým axonem

Klasifikace neuronů

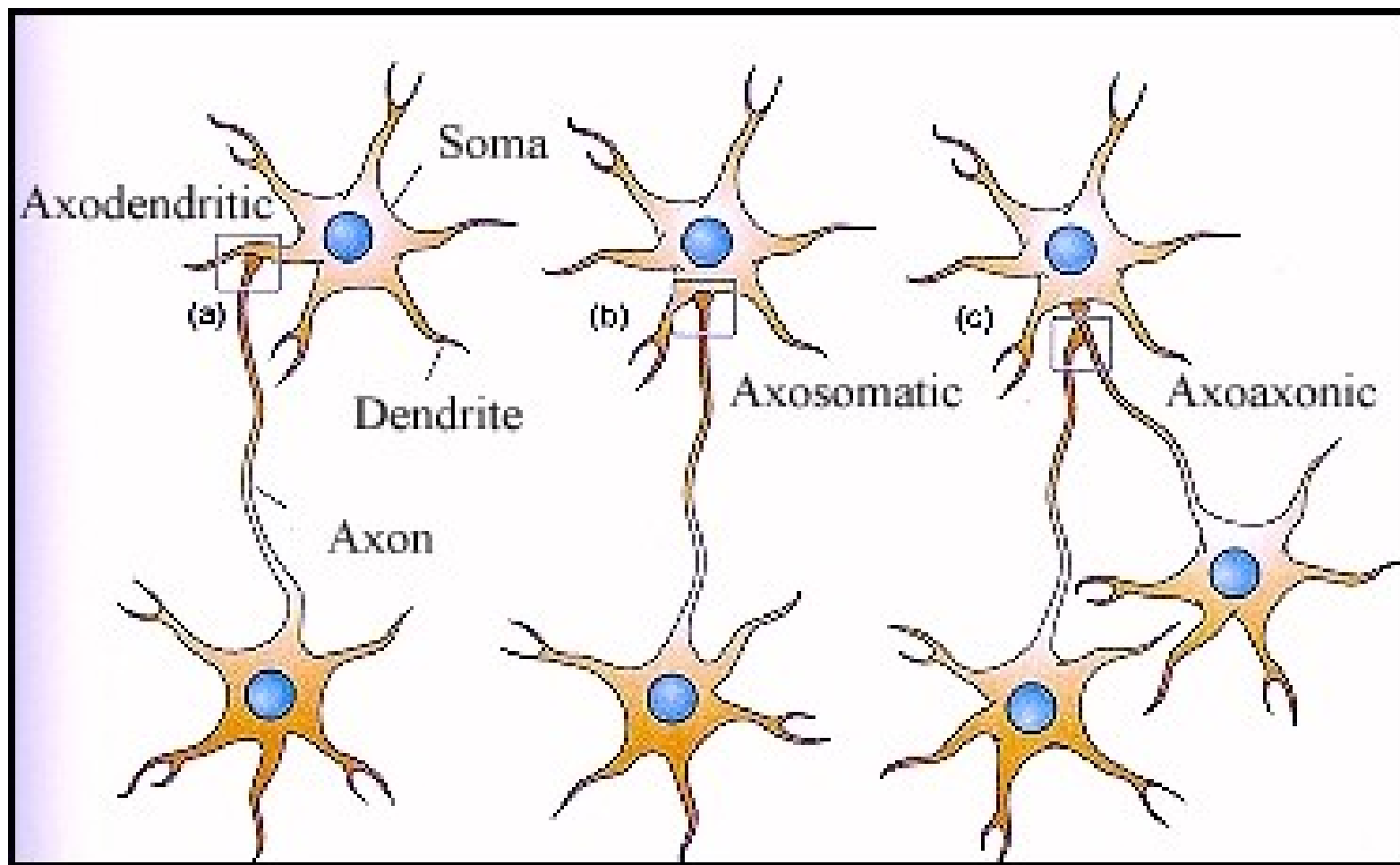
podle funkce

- **sensitivní** (aferentní, centripetální) – somatosensitivní nebo viscerosensitivní
- **motorické** (eferentní, centrifugální) – vedou informace z CNS k efektorům (svaly, žlázy) - somatomotorické nebo visceromotorické
- **interneurony** (asociační) – představují asi 97% všech neuronů

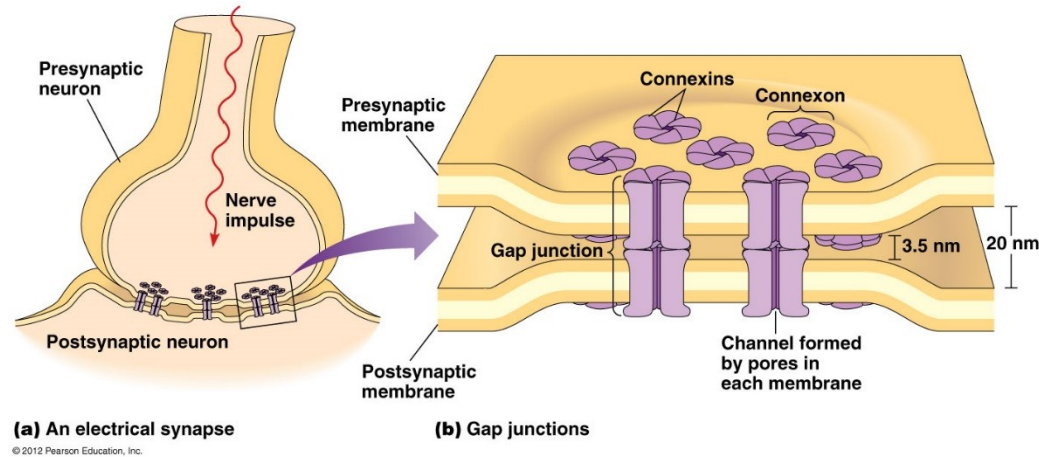

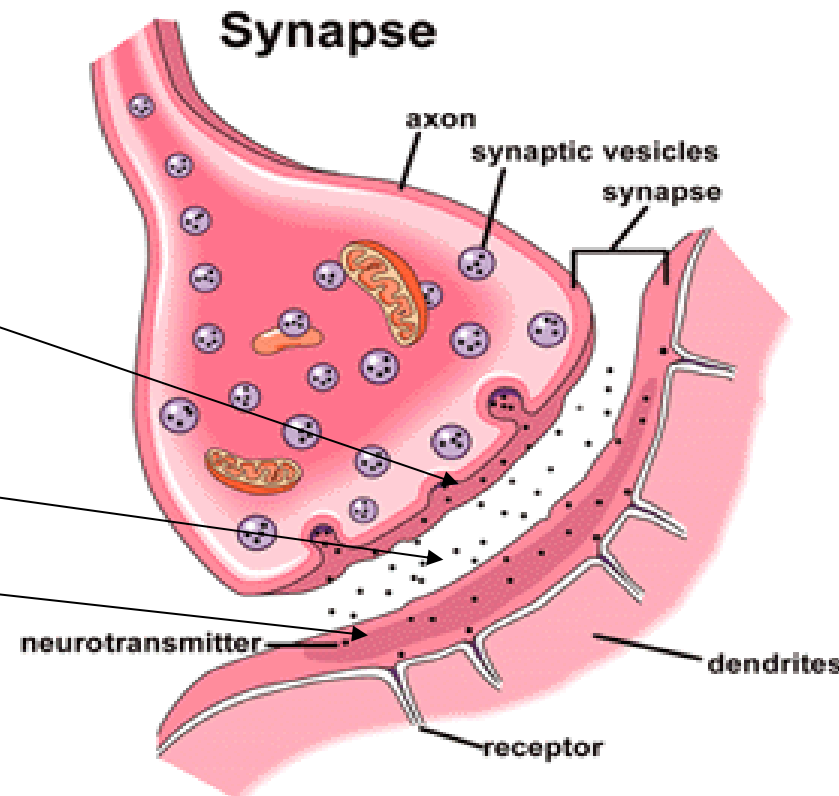
Interneuronální synapse

Synapse

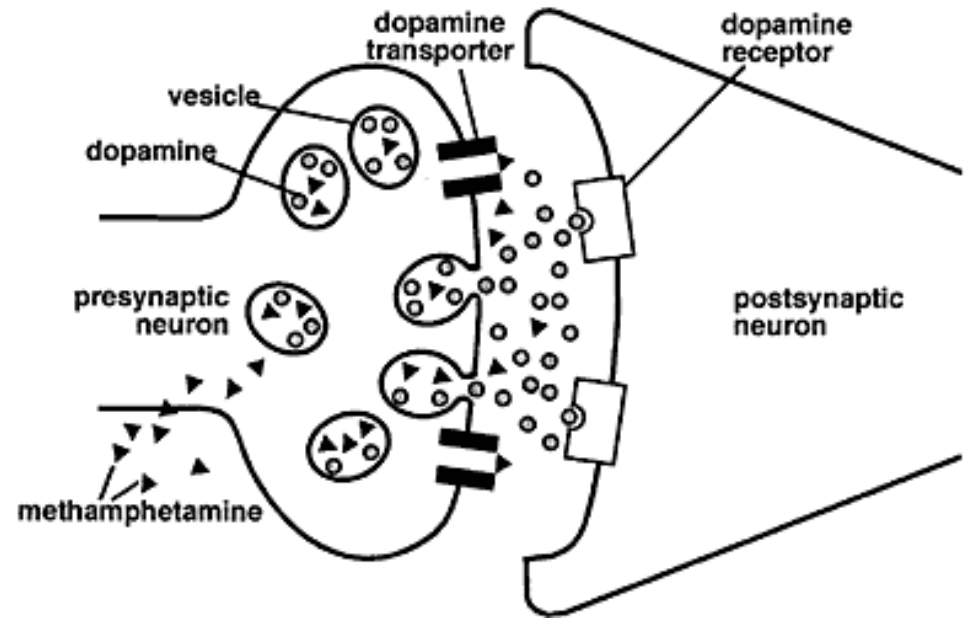

- pro převod vzruchu mezi dvěma neurony nebo neuronem a efektorovou b.,
- chemická nebo elektrická synapse (nexusy)
- úseky chem. synapse:
  - 1) presynaptické zakončení
    - váčky s mediátory
  - 2) synaptická štěrbina
  - 3) postsynaptická membrána(neuron, sval. b., žláznová b.)

Synaptické váčky

- mediátory
(Neurotransmitery):

-Acetylcholin – cholinergní synapse

-Katecholaminy (adrenalin, noradrenalin, dopamin)- aminergní

-Serotonin – serotoninergní

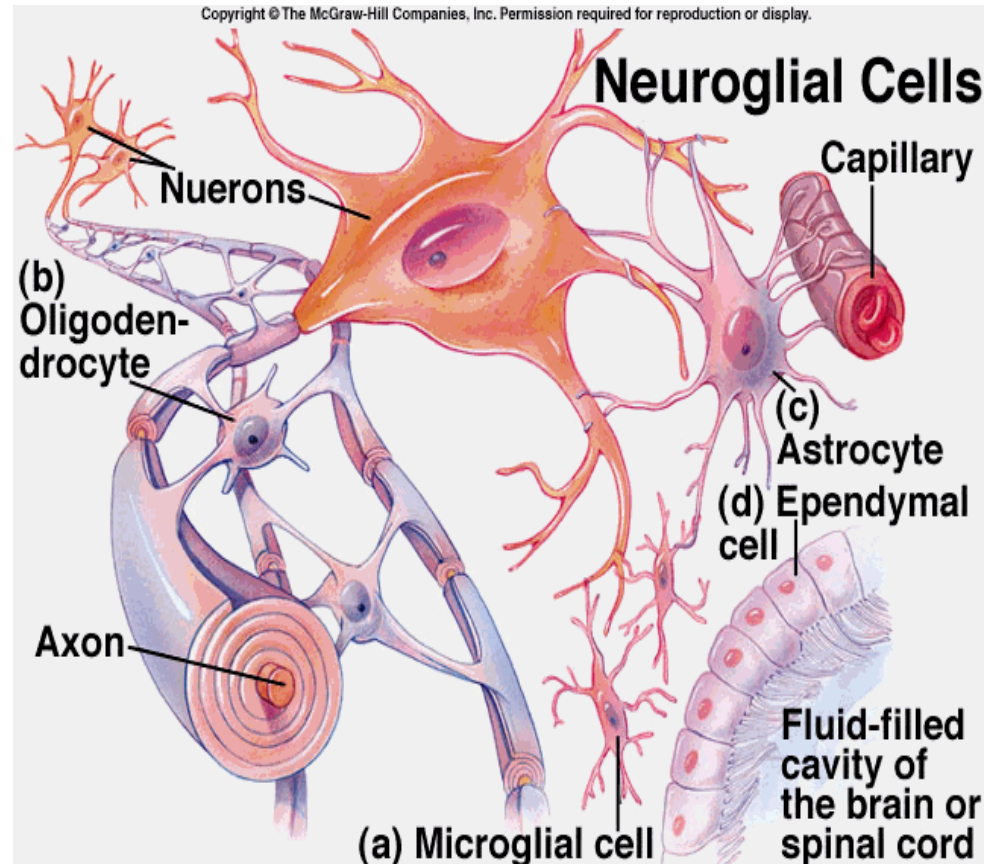
-GABA – gamaergní

-Glycin, glutamát, oxid dusnatý

-Peptidy (enkefaliny, endorfiny) – peptidergní synapse

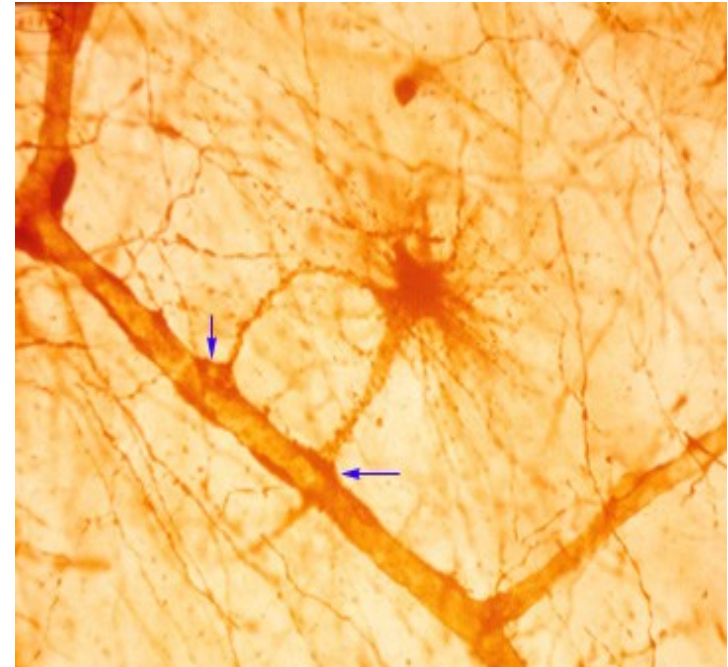
Glie

- **Centrální**
  - Astrocyty plazmatické a vláknité /fibrilární/
  - Oligodendrocyty
  - Mikroglie (Hortegova)
  - Ependymové buňky
- **Periferní**
  - Schwannovy buňky
  - Plášťové buňky

Astrocyty

- paprscitý vzhled, gliofilamenta (intermediární)
- bariéra:
  - membrana limitans gliae perivascularis
  - membrana limitans gliae superficialis
- vysoká schopnost regenerace

- **plazmatické** – kratší, silnější výběžky, hlavně v šedé hmotě
  - izolace, výměna látek mezi neurony a kapilárami
- **vláknité** – tenké, dlouhé výběžky, podpůrné
  - v šedé hmotě – rozbíhají se všemi směry
  - v bílé hmotě – svazečky

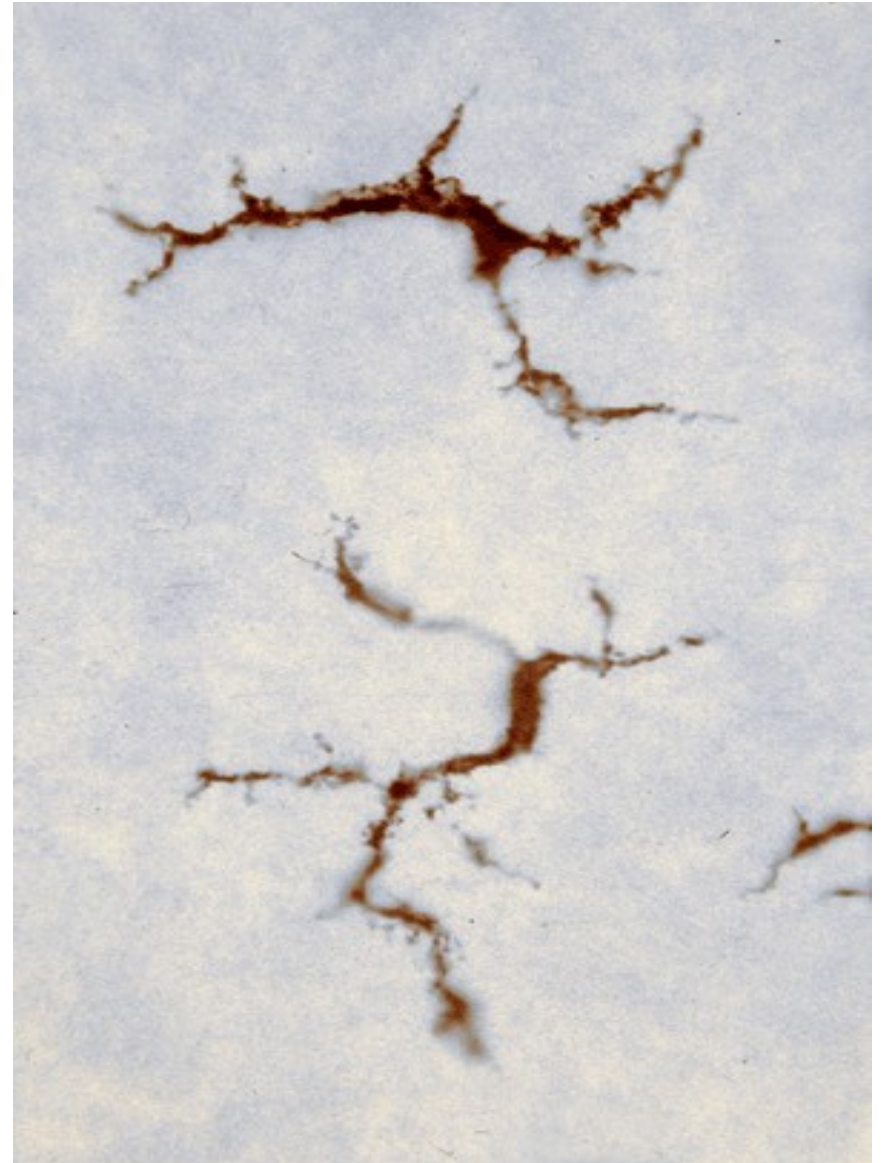
Oligodendrocyty

- menší než astrocyty, hyperchromatická jádra
- hladké, málo větvené výběžky
- v šedé hmotě
  - izolují perikarya
- v bílé hmotě
  - tvorba myelinových pochev – na 1 oligodendrocyt připadá 3-50 axonů

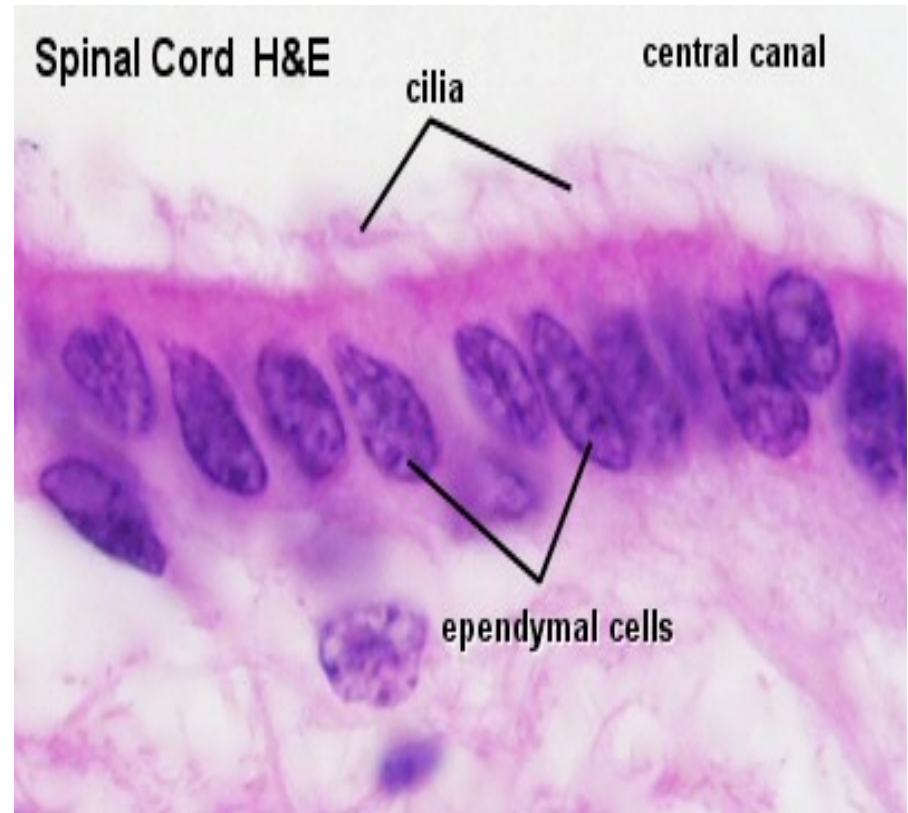
Mikroglie

- nejmenší glie (Hortegova glie)– drobné, protáhlé buňky s tenkými krátkými, bohatě větvenými výběžky
- původ – mesenchym
- monocyto-makrofágový systém - schopnost fagocytózy
- hojněji v šedé hmotě než bílé, hlavně podél vlásečnic

Ependymové buňky

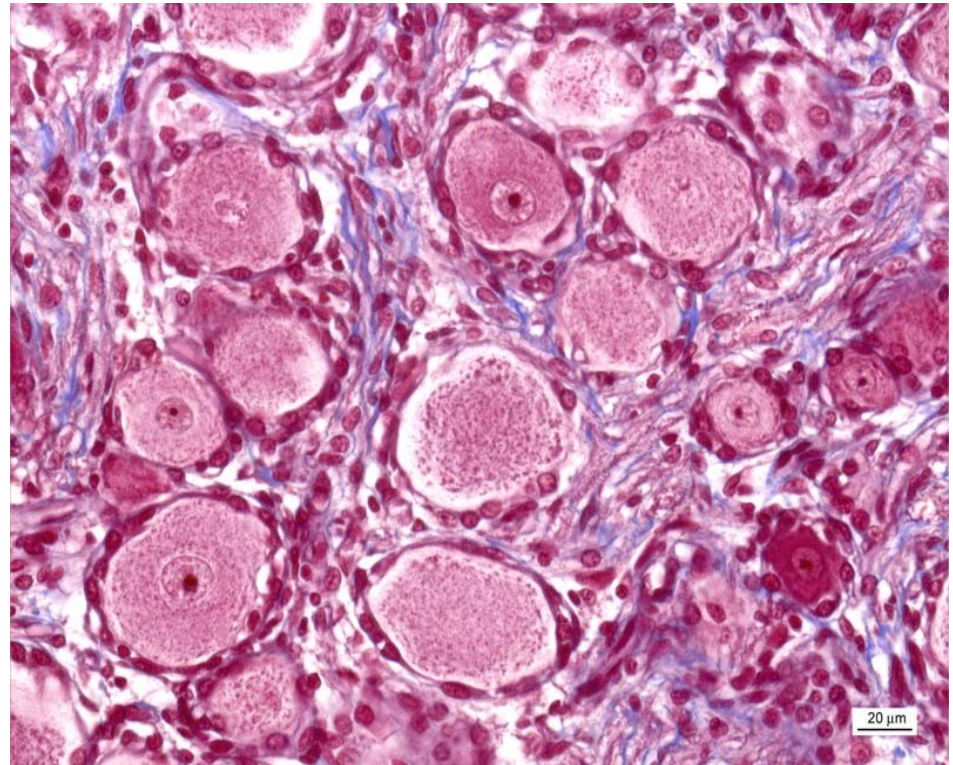
- připomínají 1-vrstevný epitel bez b.m.
  - apex – řasinky
  - baze – oploštělé nebo s výběžky = tanocyty (nasedají na kapiláry)
- vystylají centrální míšní kanál a mozkové dutiny

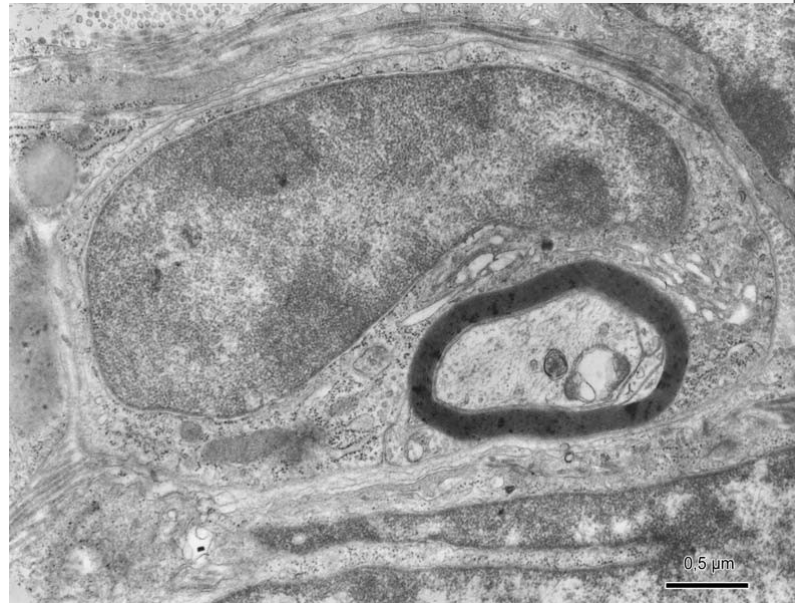
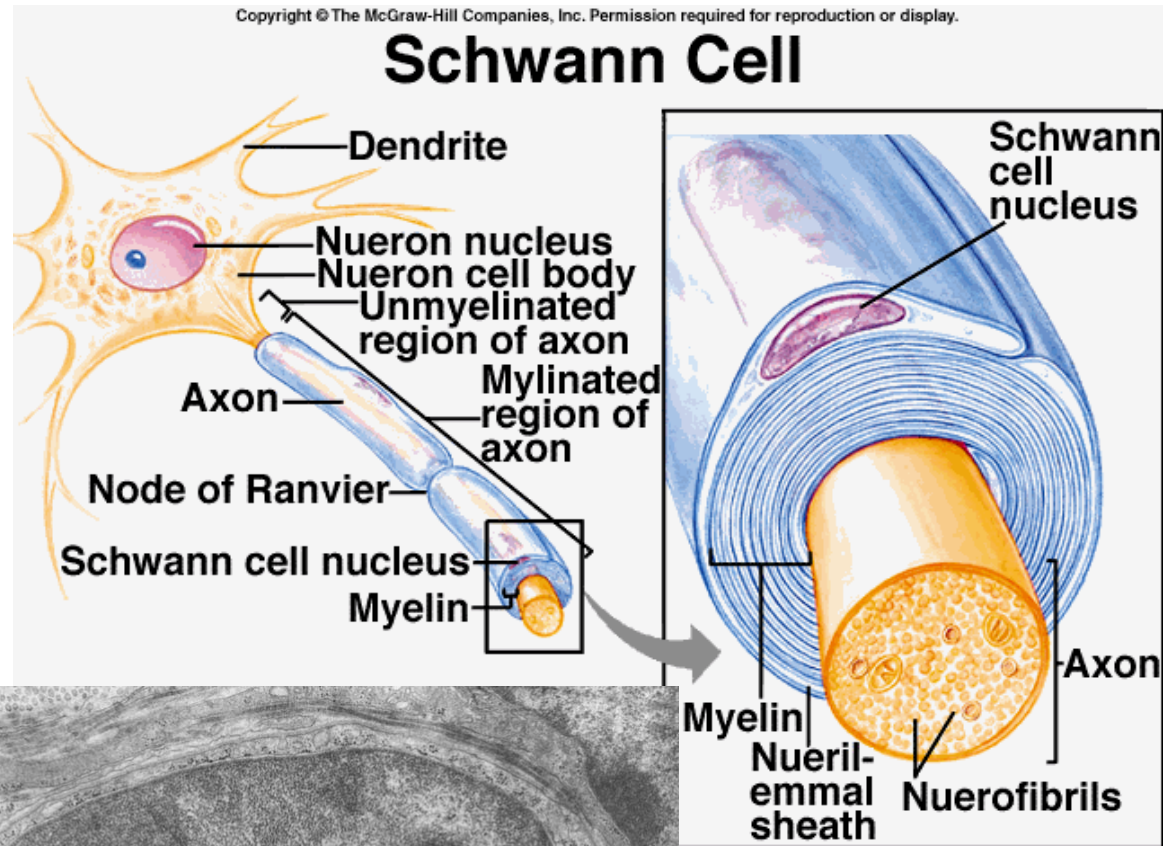
Plášťové buňky

- v gangliích periferních nervů
- **satelitové** buňky /amficyty/ - ploché buňky
- oddělují perikarya neuronů od vaziva - obal /plášť/, transport látek mezi neurony a kapilárami

Schwannovy buňky

- protáhlé, oploštělé buňky
- souvislý obal kolem axonů – neurilema
- tvoří myelinové pochvy

Myelinizace

Myelin (lipoprotein) - vrstvy membrán buněk

Myelinizace v CNS

Oligodendrocyt - rotuje výběžek

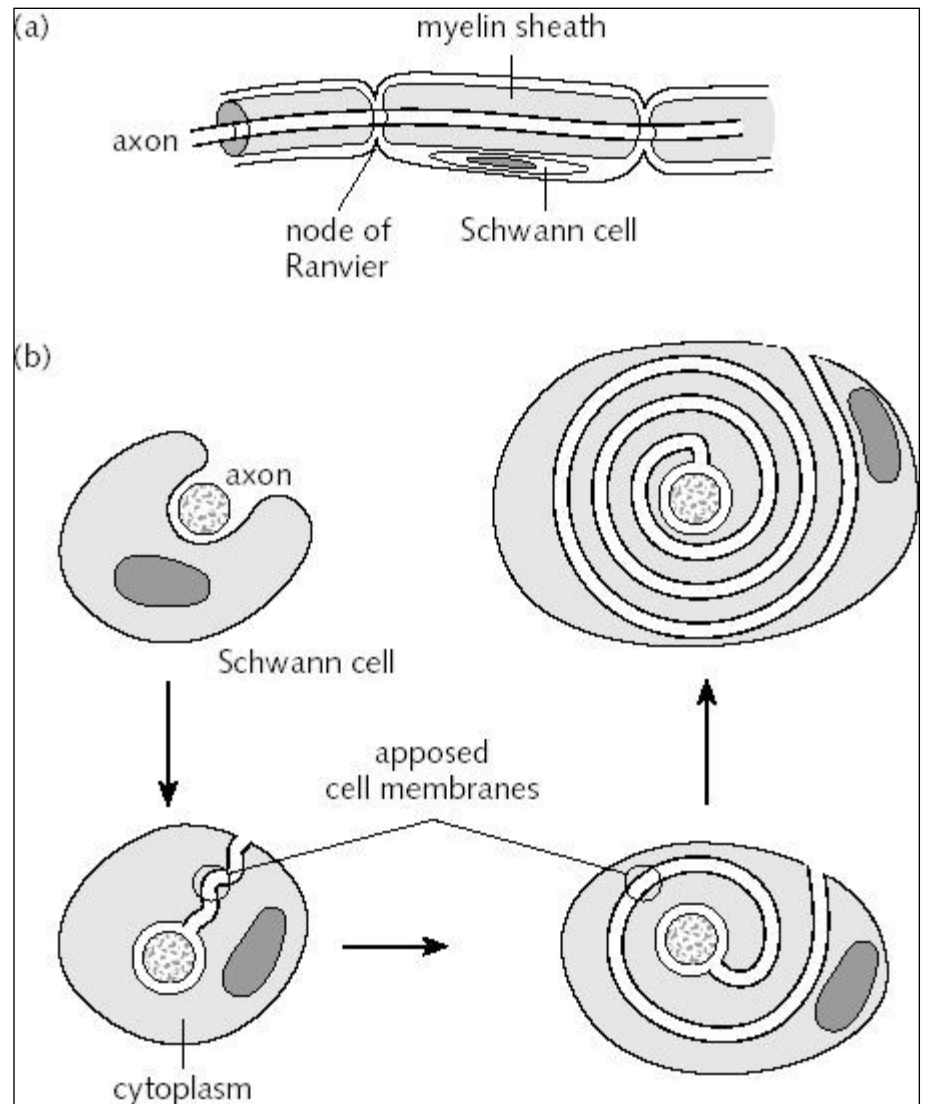
- jeden až pro 50 axonů

V PNS

Schwannova buňka

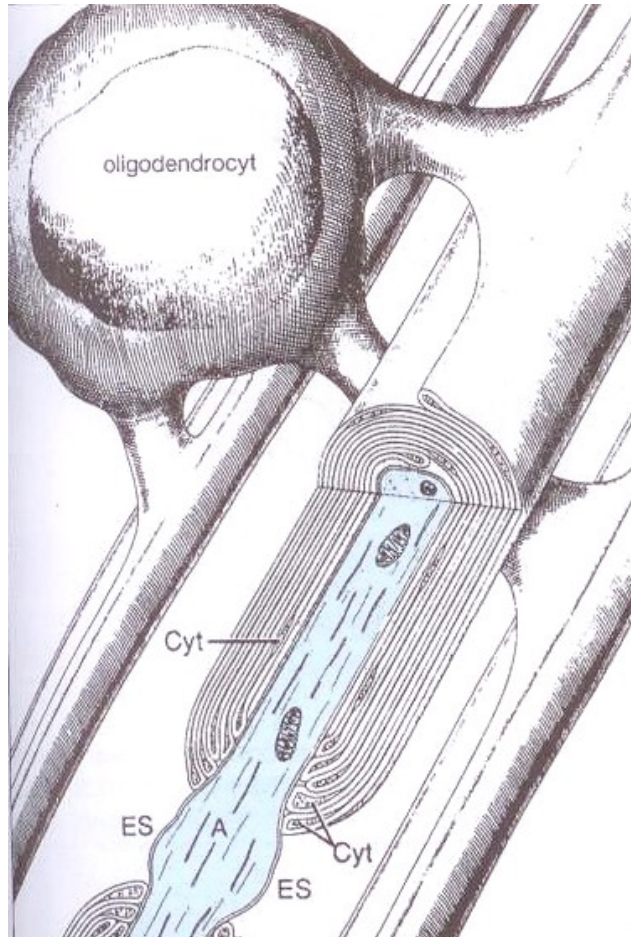
- vnoření axonů Schwannova pochva

- rotuje celá buňka → myelinová pochva

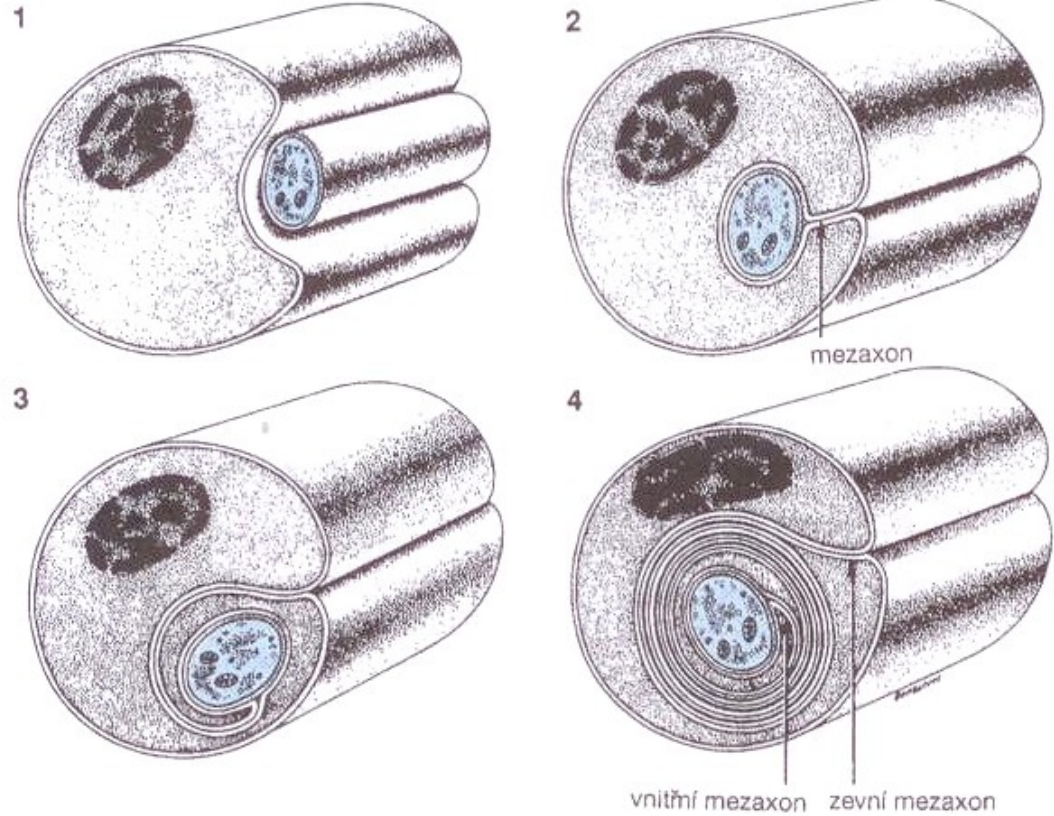

Myelinizace

CNS

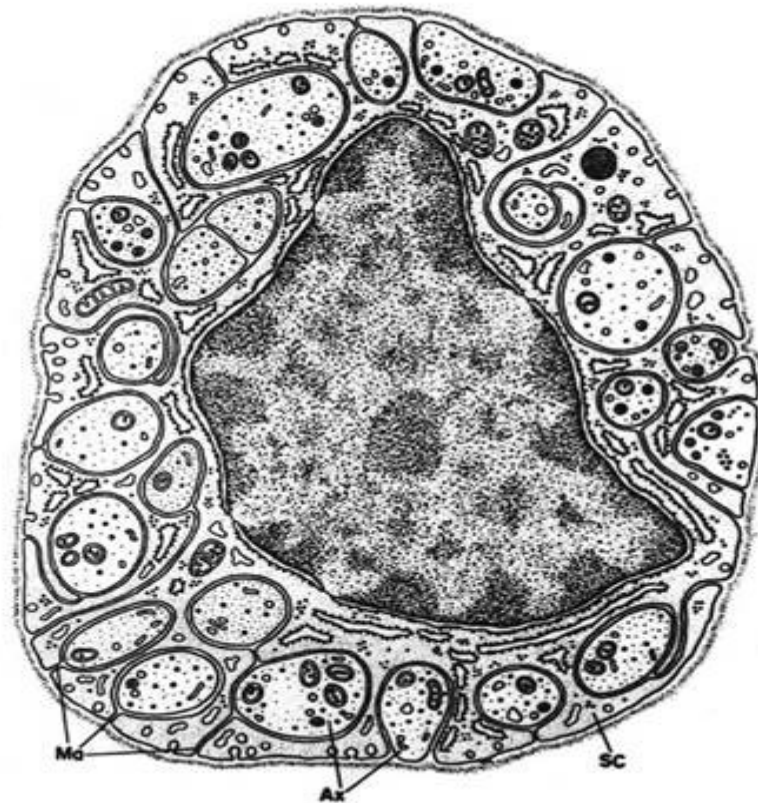

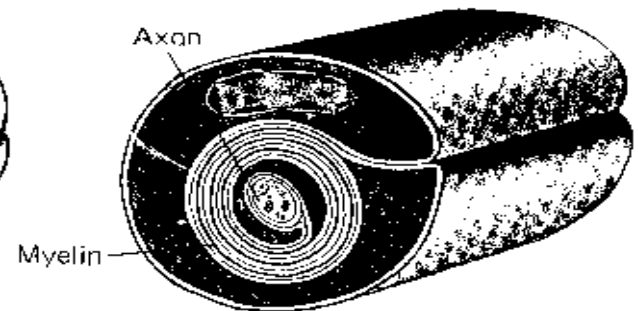
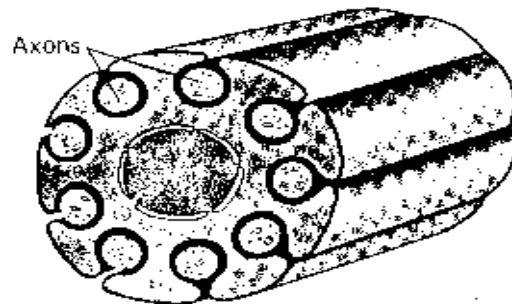
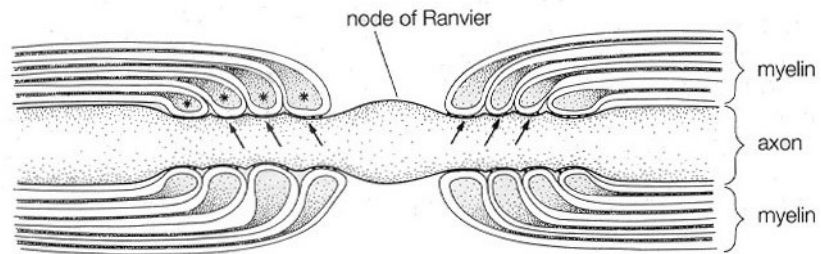
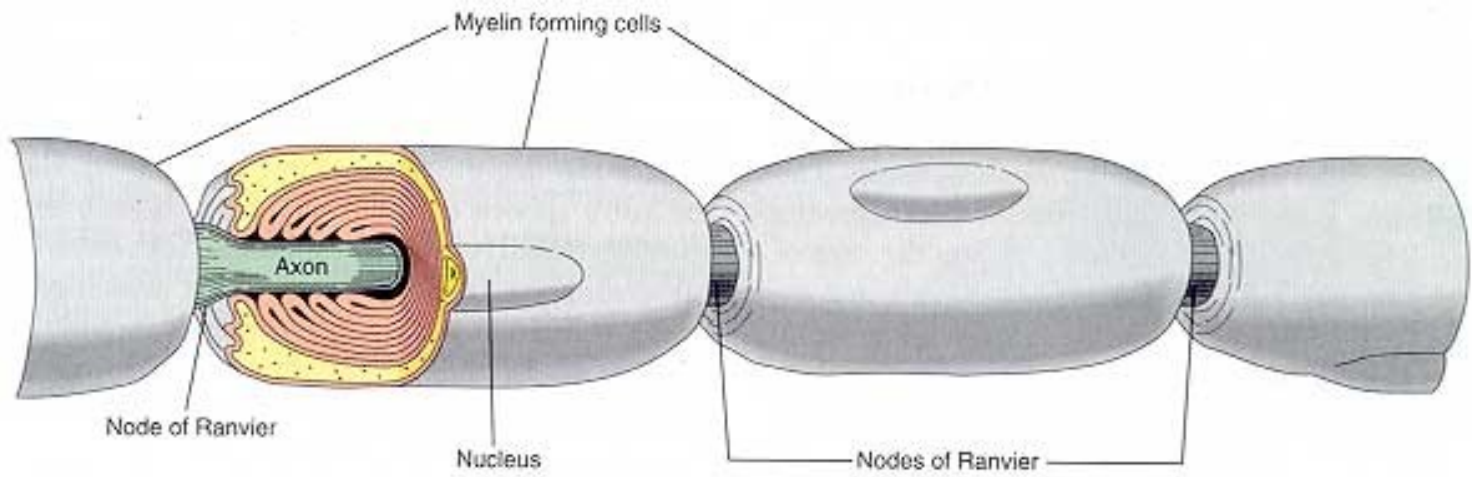
PNS

Schwannova pochva

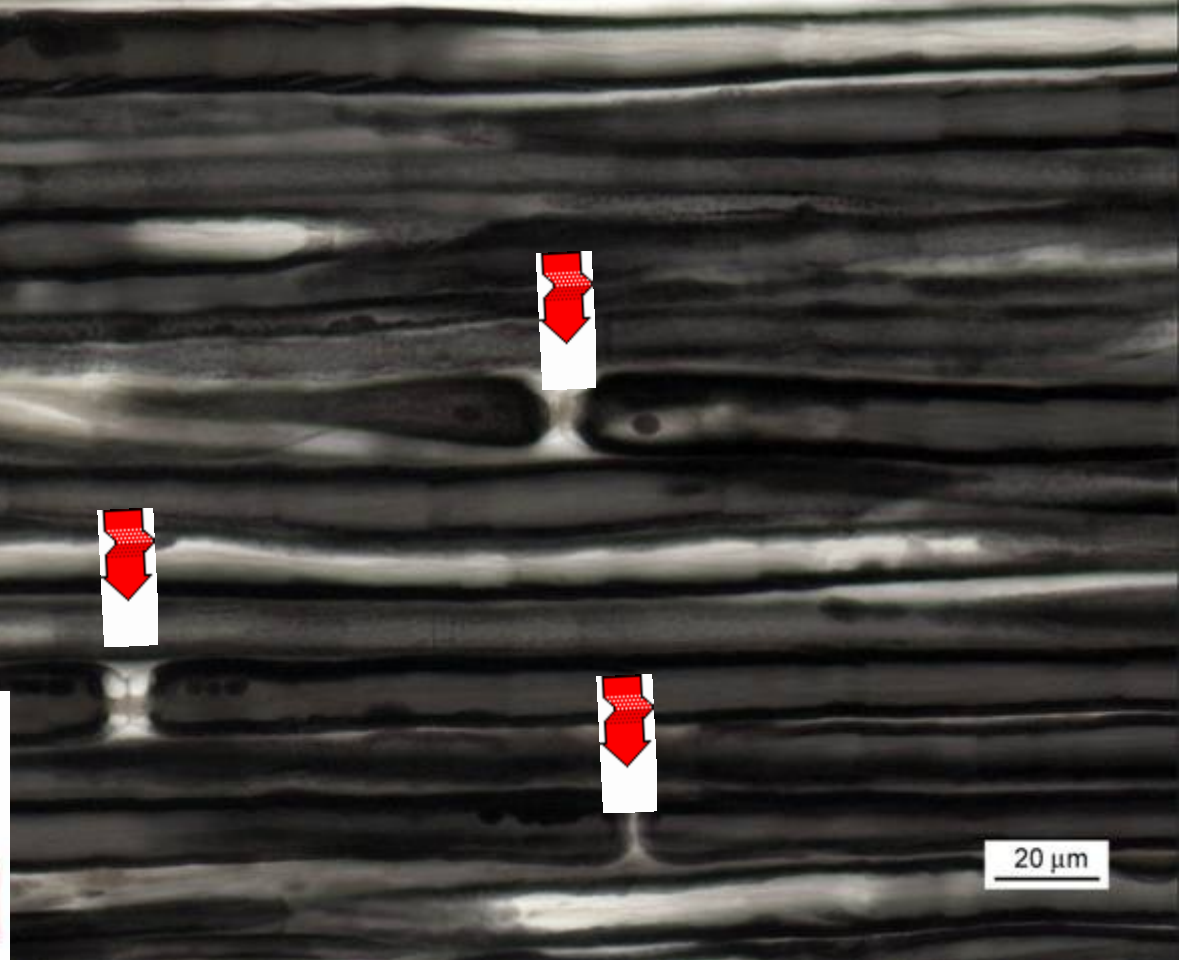
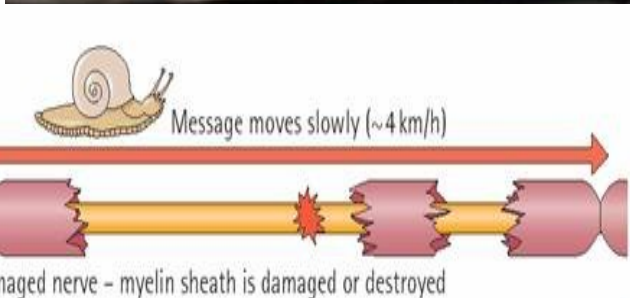
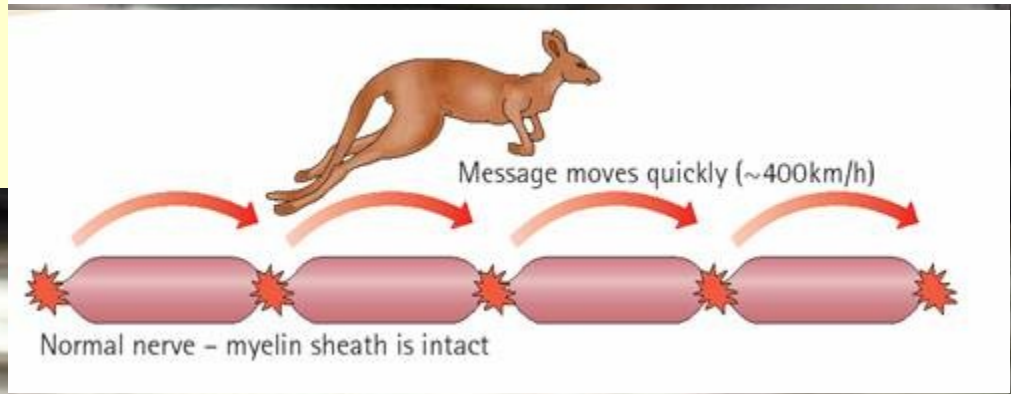
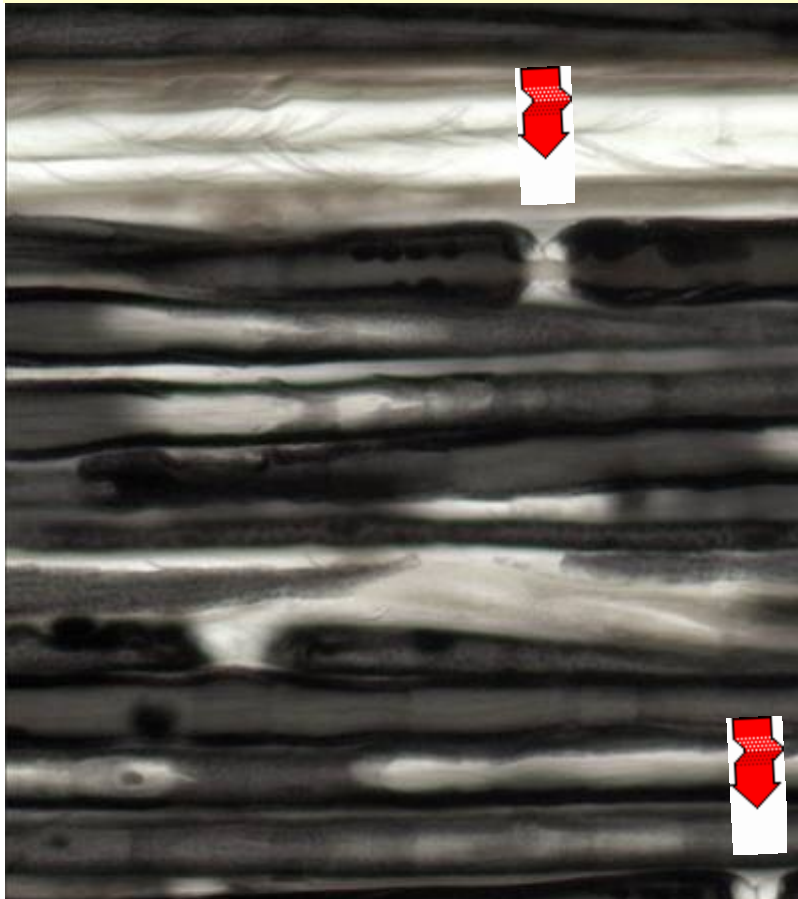
- vlákna bez myelininové pochvy – jen Schwannovy bb. kolem axonu

Ranvierovy zářezy

- saltatorní vedení (skokem)

CNS

Hřbetní mícha

Mozek - Koncový mozek

- Mezimozek

- Mozkový kmen – střední mozek, Varolův most, prodloužená mícha

- Mozeček

Histologie:

- Obaly – tvrdá plena, pavučnice, měkká plena

- Šedá hmota – perikarya neuronů, mikroglie, plazmatické astrocyty, kapiláry

- Bílá hmota – myelizované axony neuronů, oligodendrocyty, fibrilární astrocyty

- Komory, míšňní kanál – mozkomíšňní mok, vystlány ependymem

Rozmístňění šedé a bílé hmoty:

Koncový mozek a mozeček – šedá hmota tvoří kůru a jádra

Mozkový kmen a hřbetňní mícha – bílá hmota na povrchu, šedá uvnitř

PNS

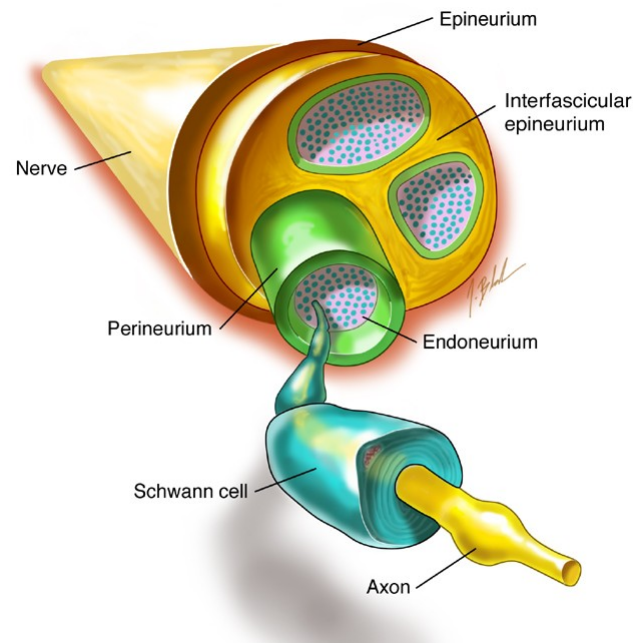
Ganglia – spinální, autonomní

– gangliové buňky (neurony), plášťové b. (glie), vazivo

Periferní nervy – výběžky neuronů spojené ve svazky (gangliových buněk, neuronů předních míšních rohů a sympatických či parasympatických neuronů),

- Schwannovy buňky

- vazivo – endoneurium, perineurium, epineurium

Svalová tkáň

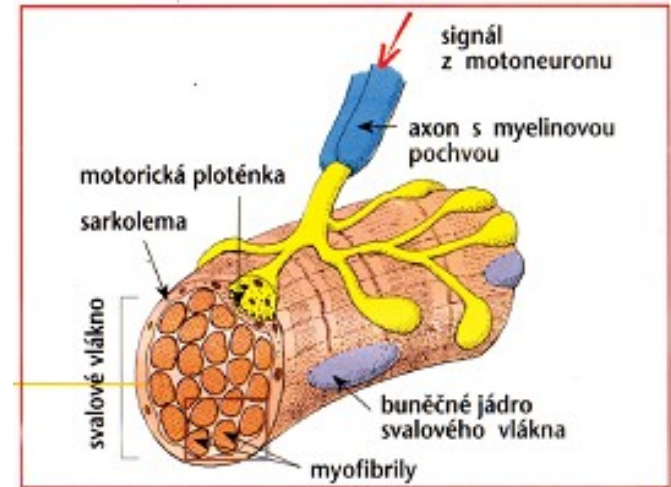
- Dráždivost
- Schopnost kontrakce

Výskyt:

- Sval
- Součást stěny orgánů

Význam:

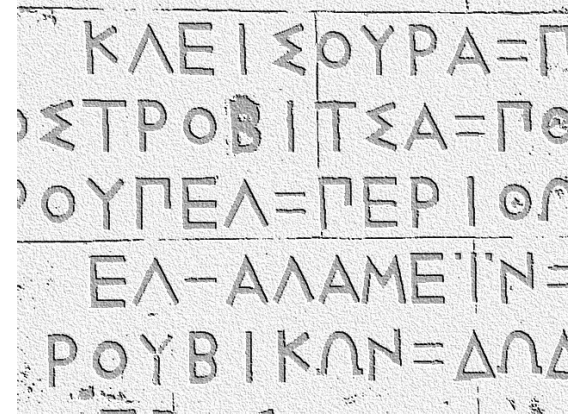
- Pohyb organismu nebo jeho částí
- Kontraktilita stěn orgánů (průsvit cév, peristaltika) atd.

Terminologie

mys/myos (sval)

- myocyt (svalová buňka)

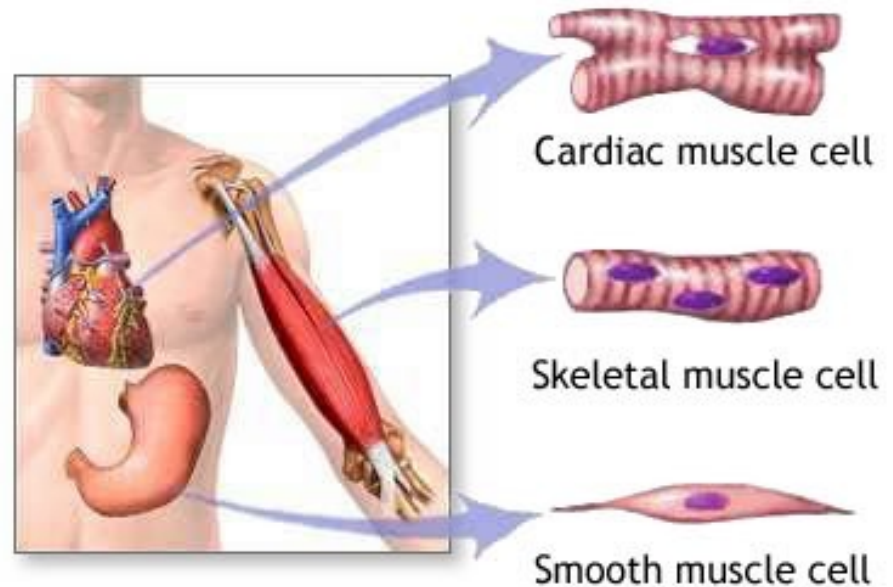

sarx/sarkós (maso)

- buněčná membrána = sarkolema
- cytoplazma = sarkoplazma
- hladké ER = sarkoplazmatické retikulum
- mitochondrie = sarkosom

Typy svalové tkáně:

- Kosterní
- Srdeční
- Hladká

www.nlm.nih.gov/medlineplus.htm

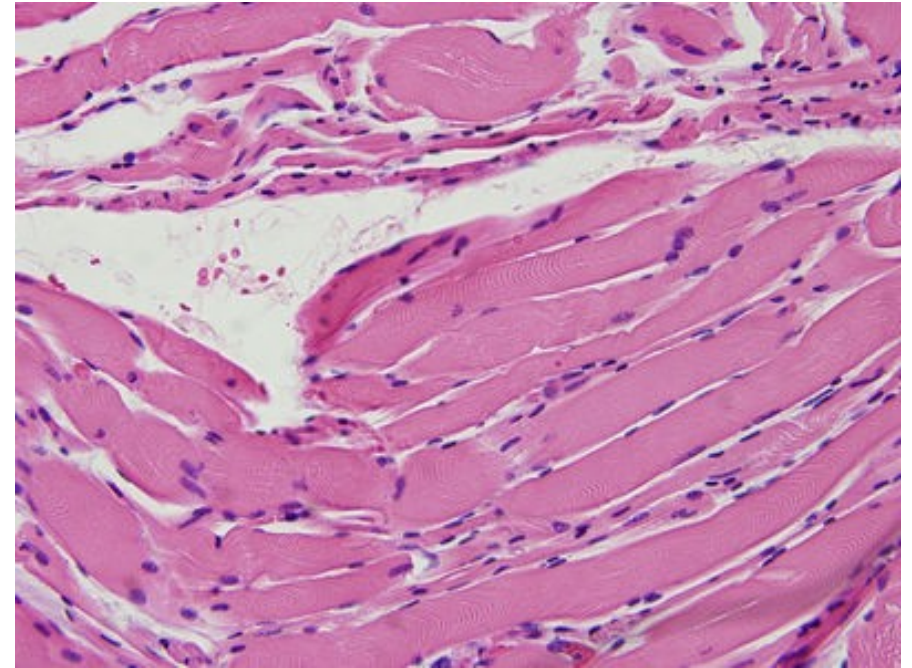
Kontraktilita - „kontraktilní“ proteiny (**aktin** a **myosin**) v buňkách

Pamatuj!

Základní stavební a funkční jednotkou tkáně je **svalová buňka!**

- Svalové vlákno kosterní sv. - **rhabdomyocyt**
- Svalová buňka srdeční sv.- **kardiomyocyt**
- Svalová buňka hladké sv. - **leiomyocyt**

Kosterní svalovina

Rhabdomyocyt

- šířka 10-100 μm
- délka 1-15 cm
- Mnohojaderný (25-40/ mm)
- Sarkolema tvoří **T-tubuly**
- Sarkoplasma – myoglobin, **myofibrily**, organely, inkluze
- Sarkoplazmatické retikulum - zásoba Ca^{2+}
  - sarkotubuly ústí do terminálních cisteren

Triády = 2 terminální cisterny probíhající společně s 1 T-tubulem

Rhabdomyocyt = svalové vlákno

Sval. vlákno – morfol. a funkční jednotka koster. svalu
(Ø 20 – 100 µm)

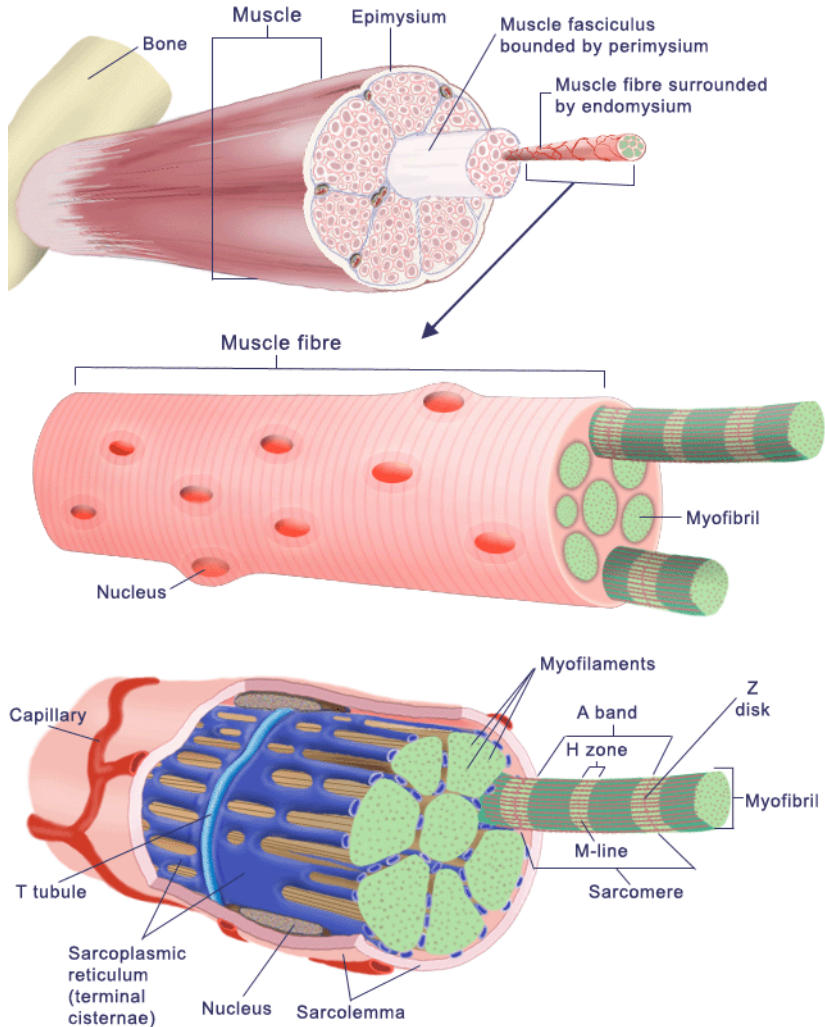
Myofibrila – strukturní složka sarkoplazmy (Ø 1 – 2 µm)

Myofilamenta – aktin (Ø 6 nm), myosin (Ø 15 nm)

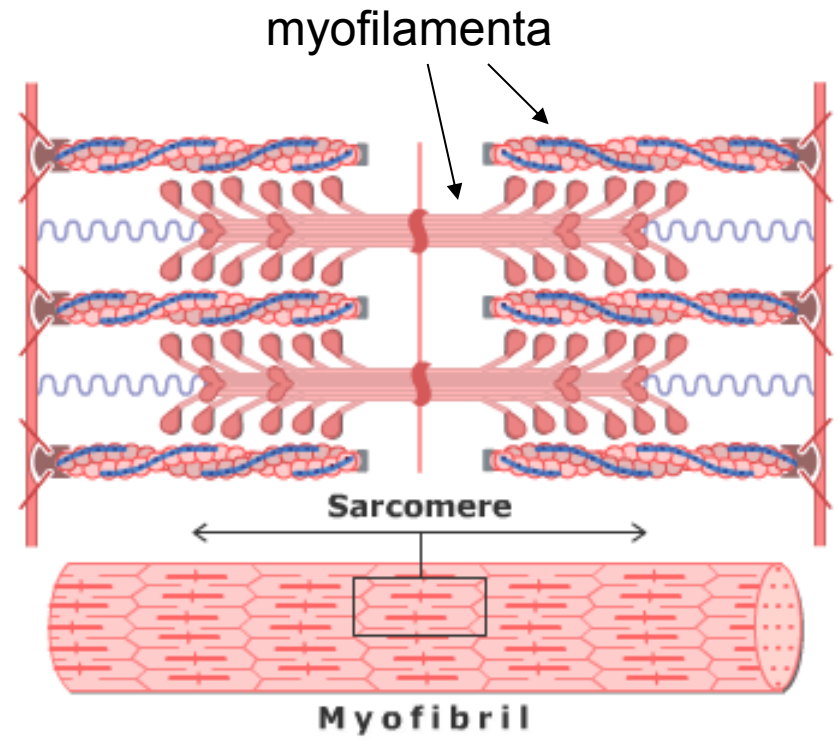
- uspořádané do sarkomer (několik v délce myofibrily)

- **Sarkomera** – nejmenší kontraktilní jednotka (2,5 - 4 µm)

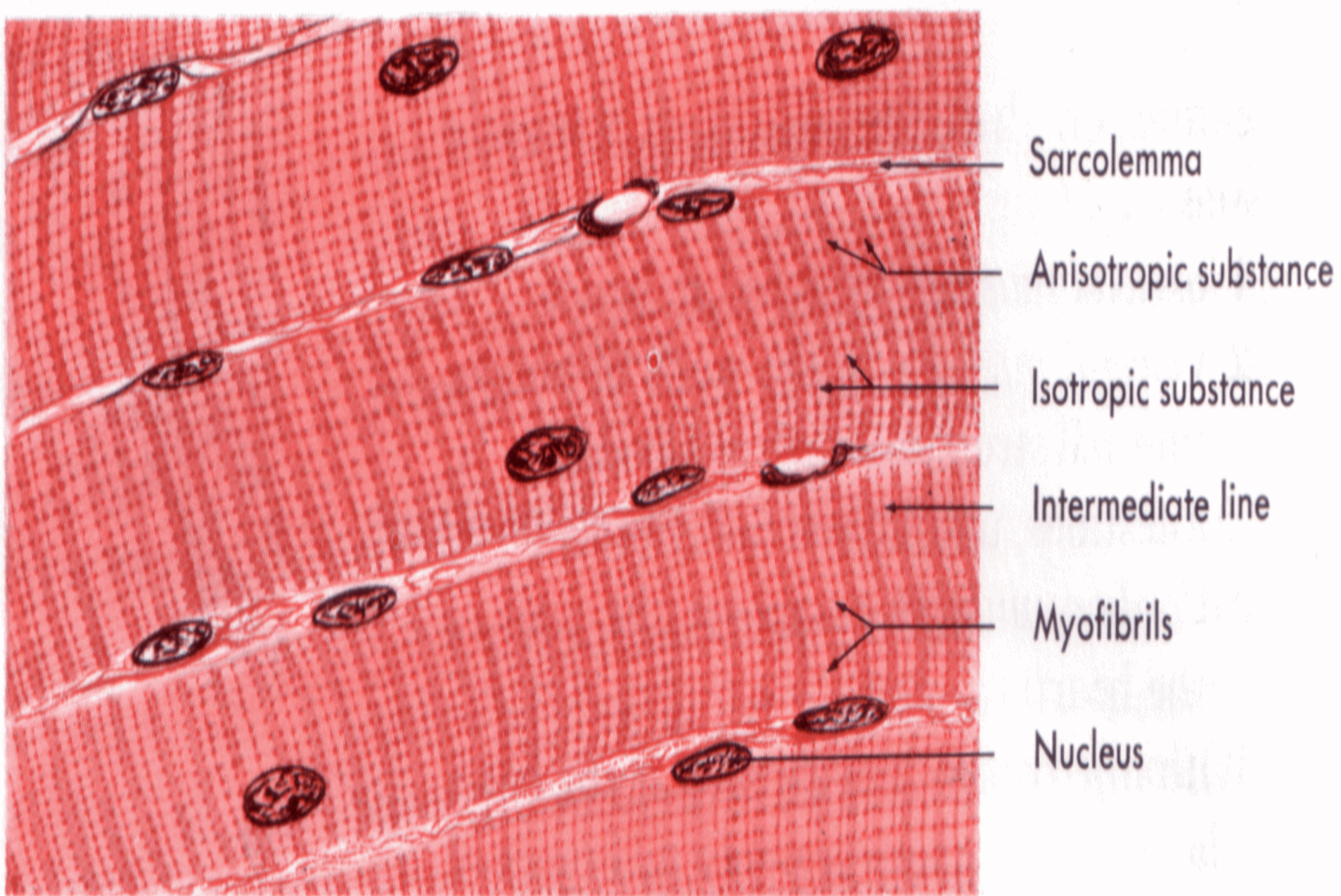
rhabdomyocyt → myofibrily → myofilamenta

sarkomera (funkční jednotka)

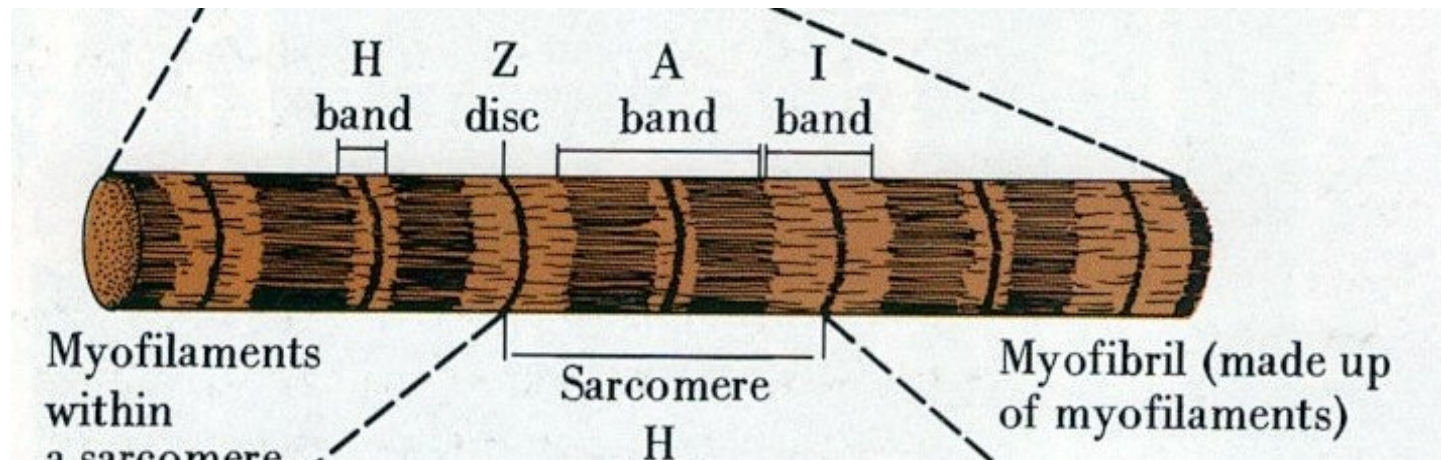
Skeletal or striated voluntary muscle tissue.

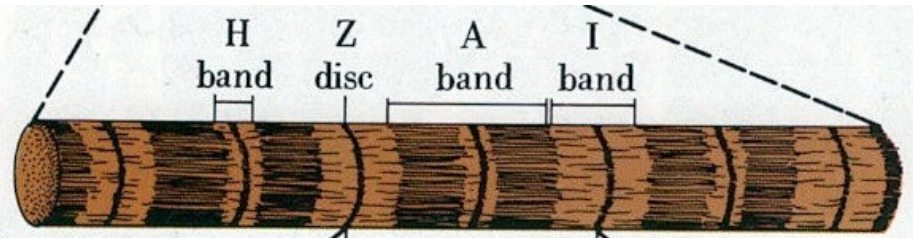
Myofibrila

izotropní úseky (**I-proužky**) – světlé, Z-linie
(telofragma)

anizotropní úseky (**A-proužky**) – tmavé, M-linie
(mezofragma), H-proužek

Sarkomera – úsek mezi dvěma Z-liniemi

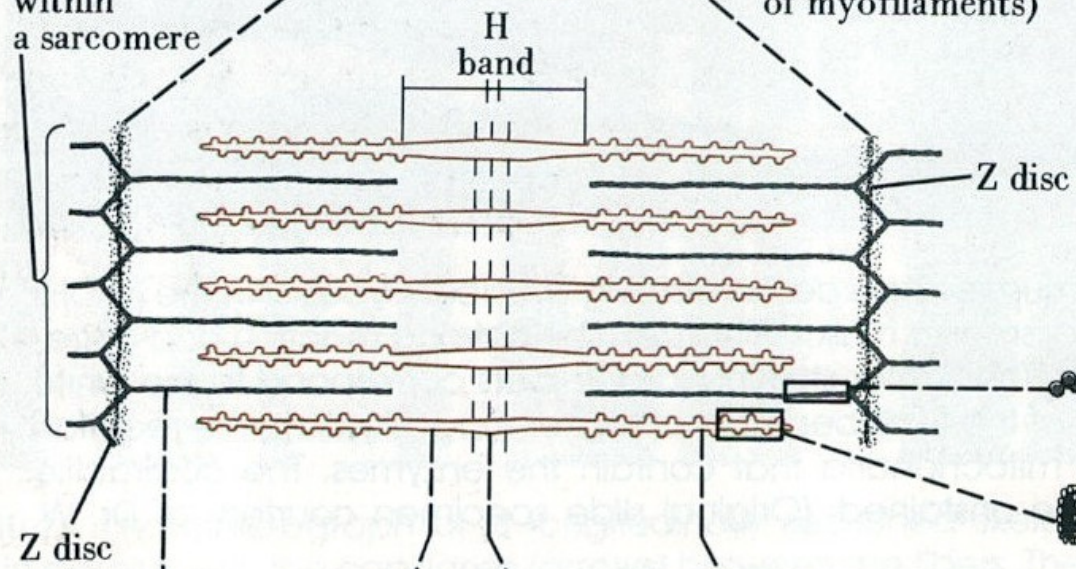

Myofilaments within a sarcomere

Sarcomere

Myofibril (made up of myofilaments)

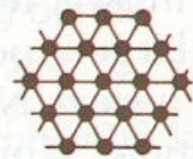
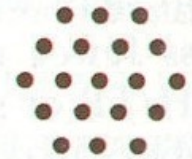
Z disc

①

②

③

④

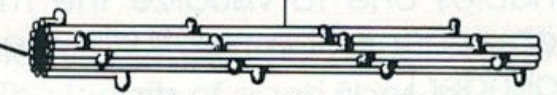
G-actin molecules

F-actin filament

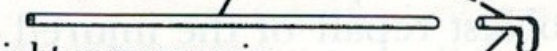
Myosin filament

Myosin

Light meromyosin

Heavy meromyosin (forms cross bridges)

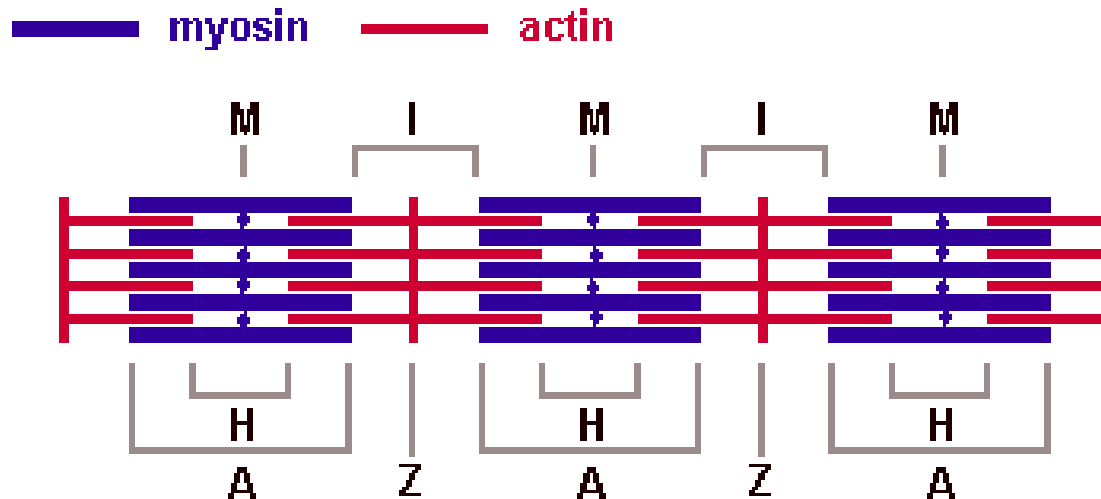

Myofilamenta

tlustá: výlučně v rozsahu A-proužku, **myozin**, tloušťka 15 nm, délka 1,6–1,8 μm

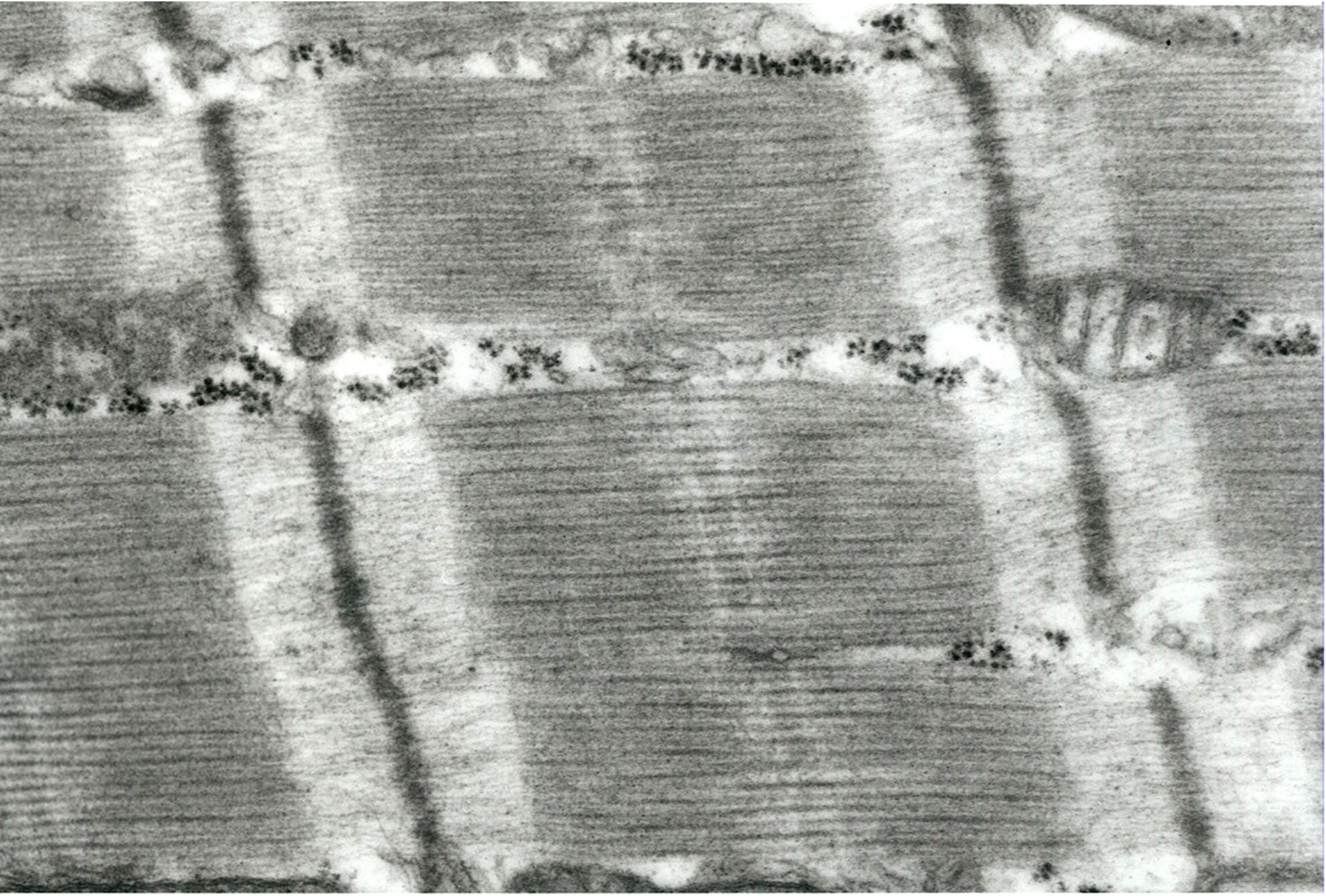
tenká: v rozsahu I-proužku (zasahují i do anizotropních úseků), **F-aktin a regulační proteiny**, tloušťka 6-7 nm, délka 1,5 μm

zkrácení myofibril při svalovém stahu se děje na principu posuvného mechanismu

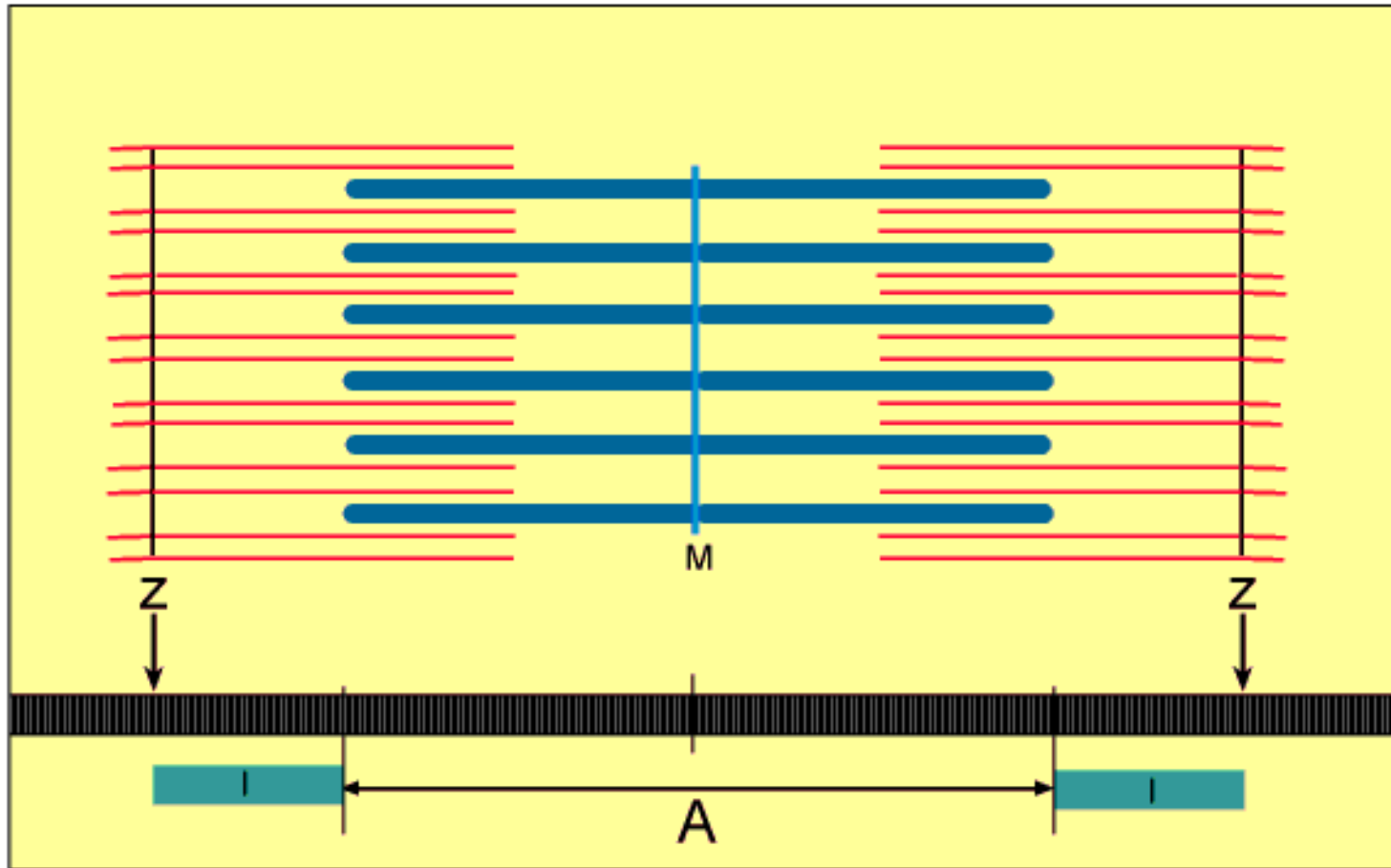

Bands and lines in the contractile apparatus of skeletal muscle

Myofibrily, sarkomery (ELM)

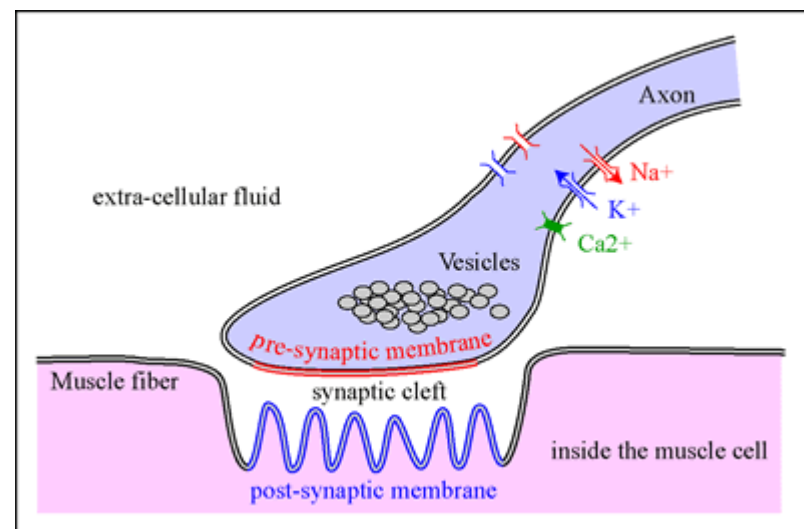

SVALOVÁ KONTRAKCE

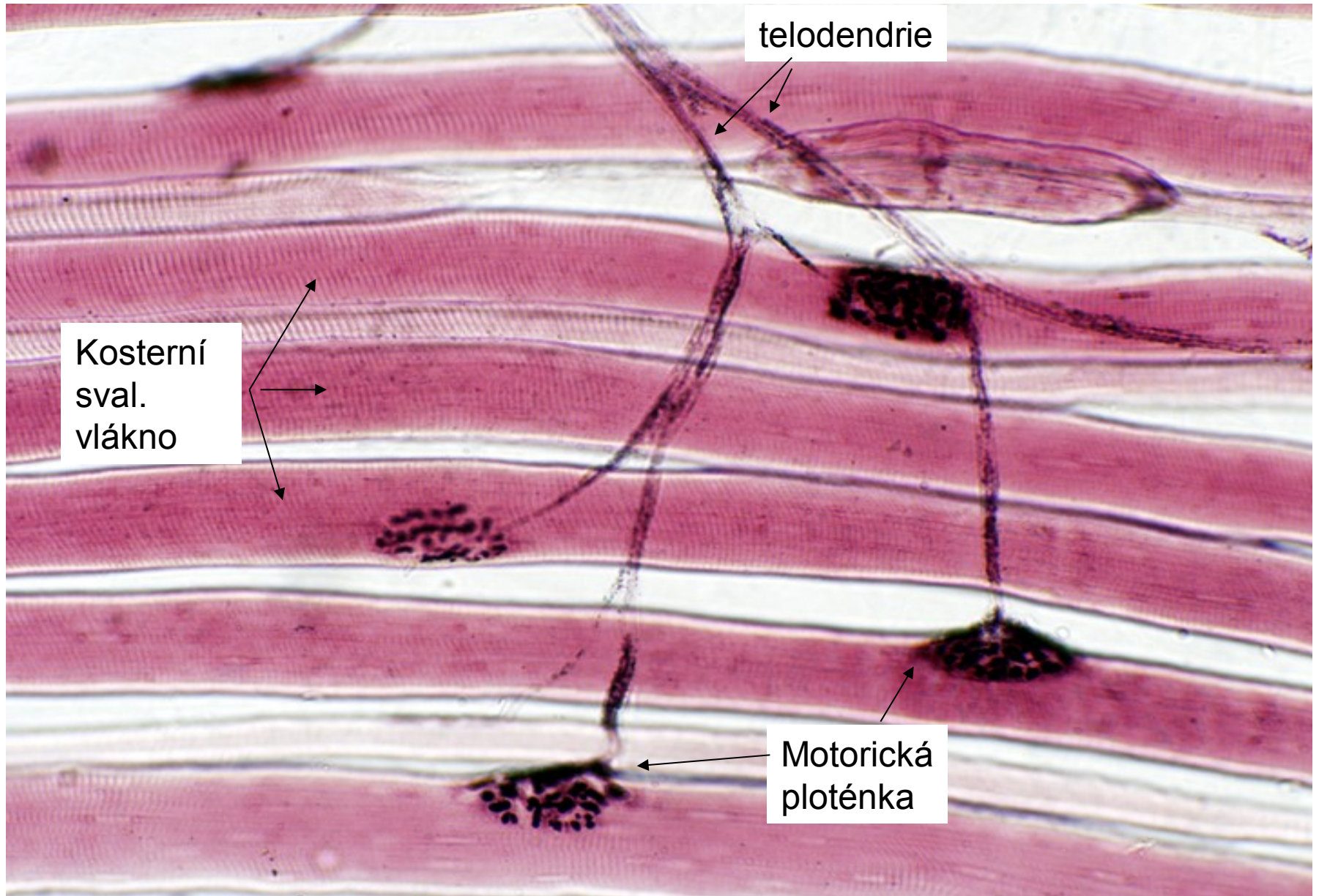
Kosterní svalovina - kontrakce

- řízení motorickým nervem,
- motorická jednotka - více svalových vláken inervovaných stejným motoneuronem
- nervosvalová ploténka - presynaptická nervová a postsynaptická svalová membrána

Motorické ploténky v motorické jednotce

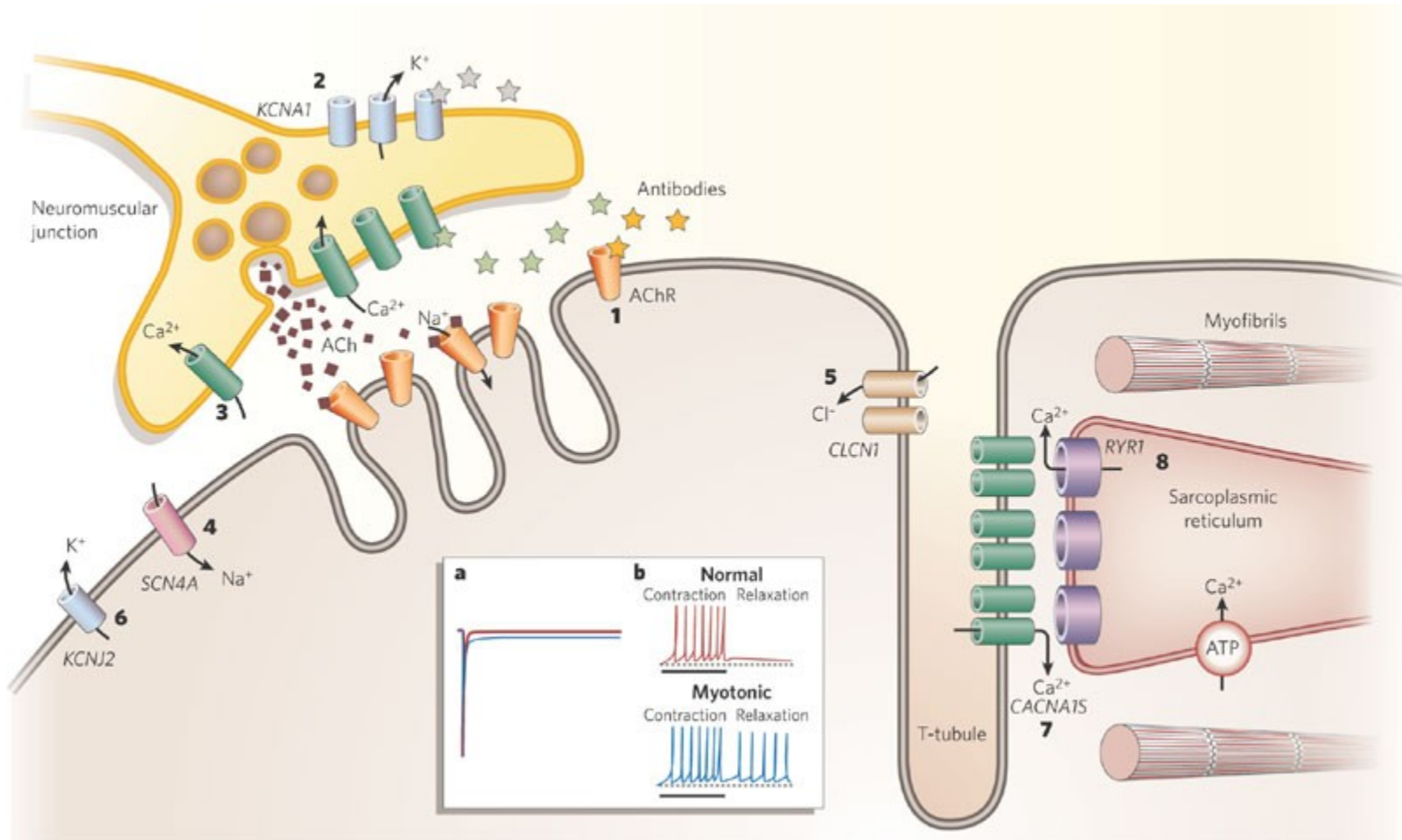
- Tato svalová vlákna s kontrahují současně

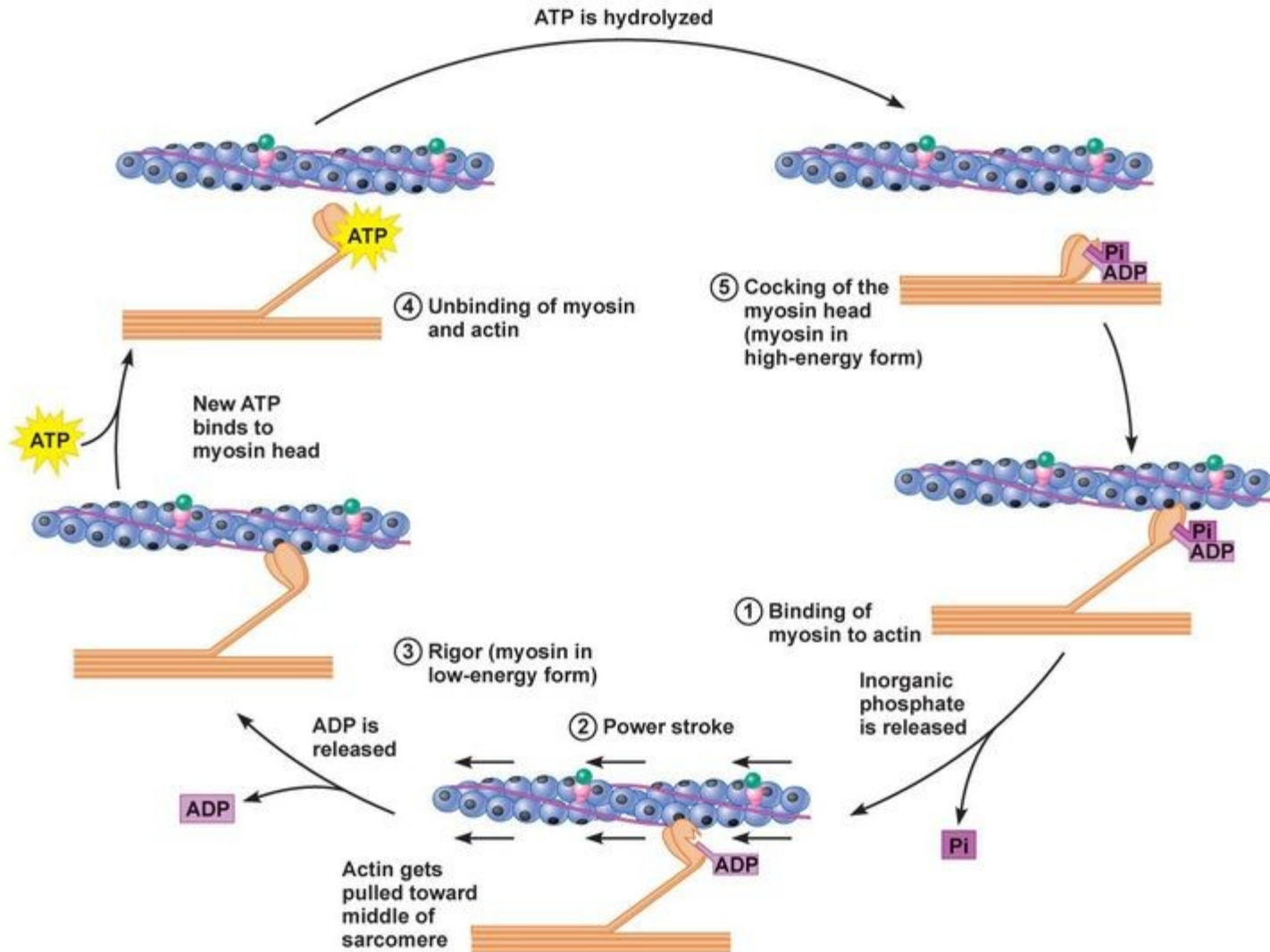

Přenos vzruchu

Motorický neuron - acetylcholin - šíření AP T-tubuli - otevření Ca^{2+} kanálů
Acetylcholin je v synaptické šterbině velmi rychle štěpen cholinesterázou

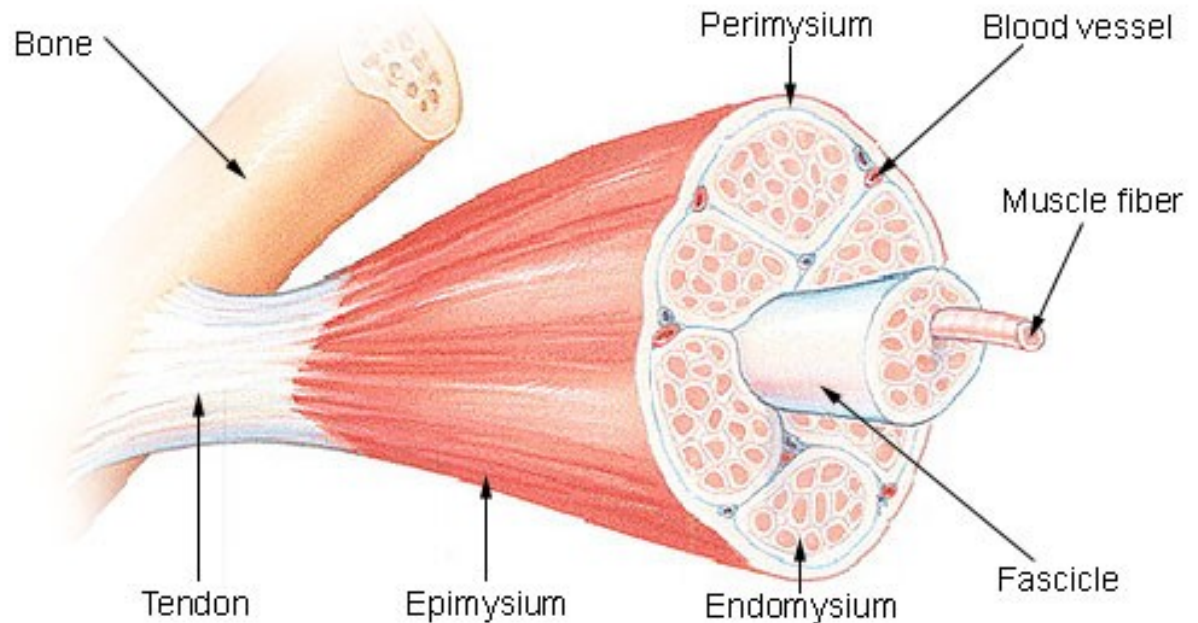
Mechanismus kontrakce

Stavba kosterního svalstva

Vazivo:
epimysium
perimysium
endomysium

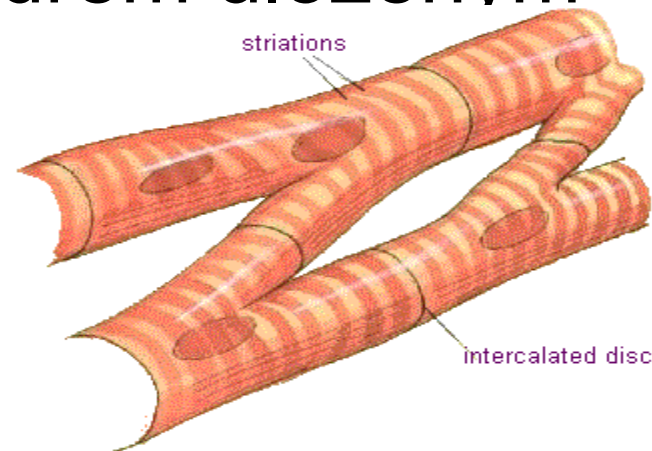
Structure of a Skeletal Muscle

sval → snopce → **rhabdomyocyt** → myofibrily →
→ myofilamenta

Svalová tkáň příčně pruhovaná srdeční

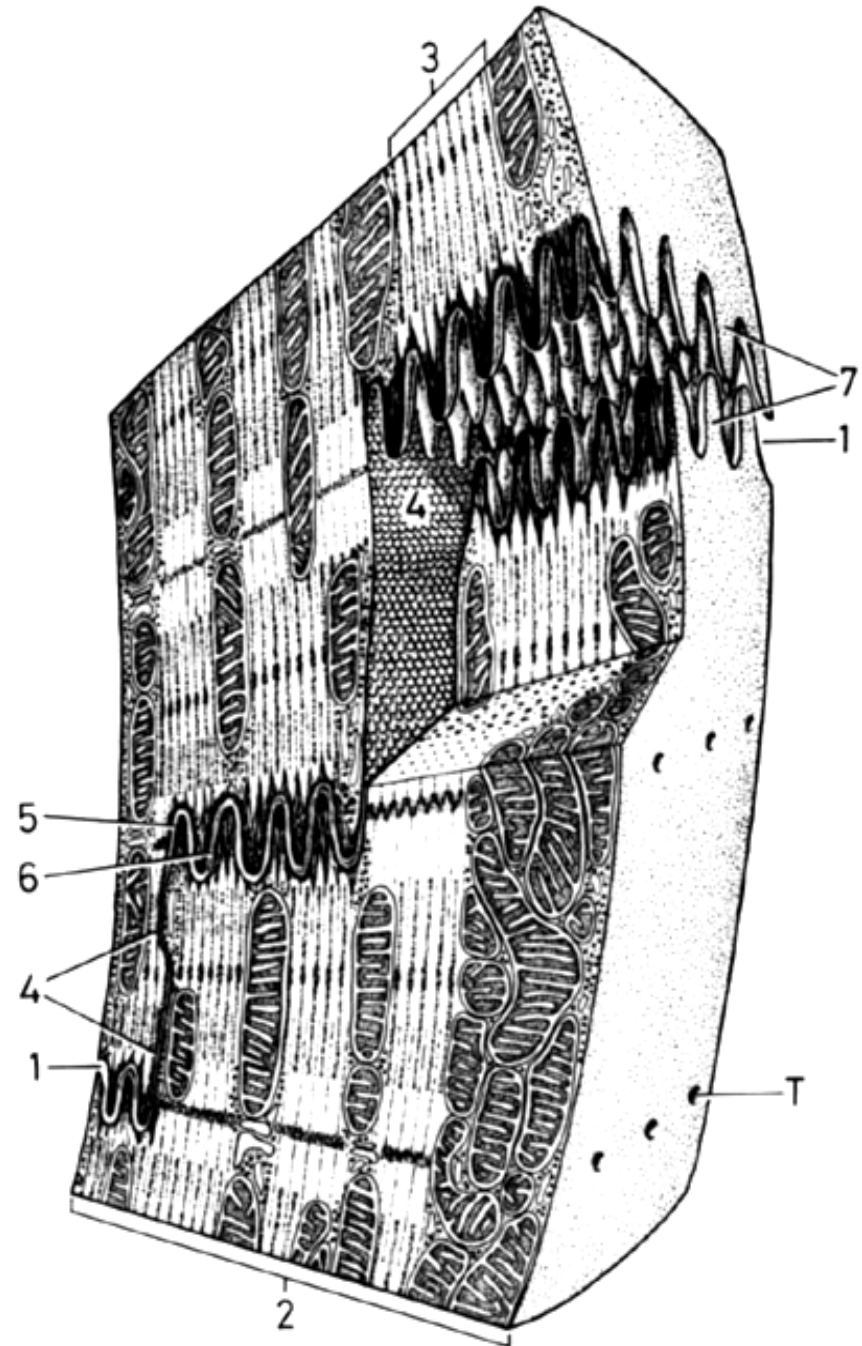
- morfologická a funkční jednotka: **srdeční svalová buňka (kardiomyocyt)** – cylindrická buňka s jádrem uloženým centrálně
- průměr: 15 μm
- délka: 85-100 μm

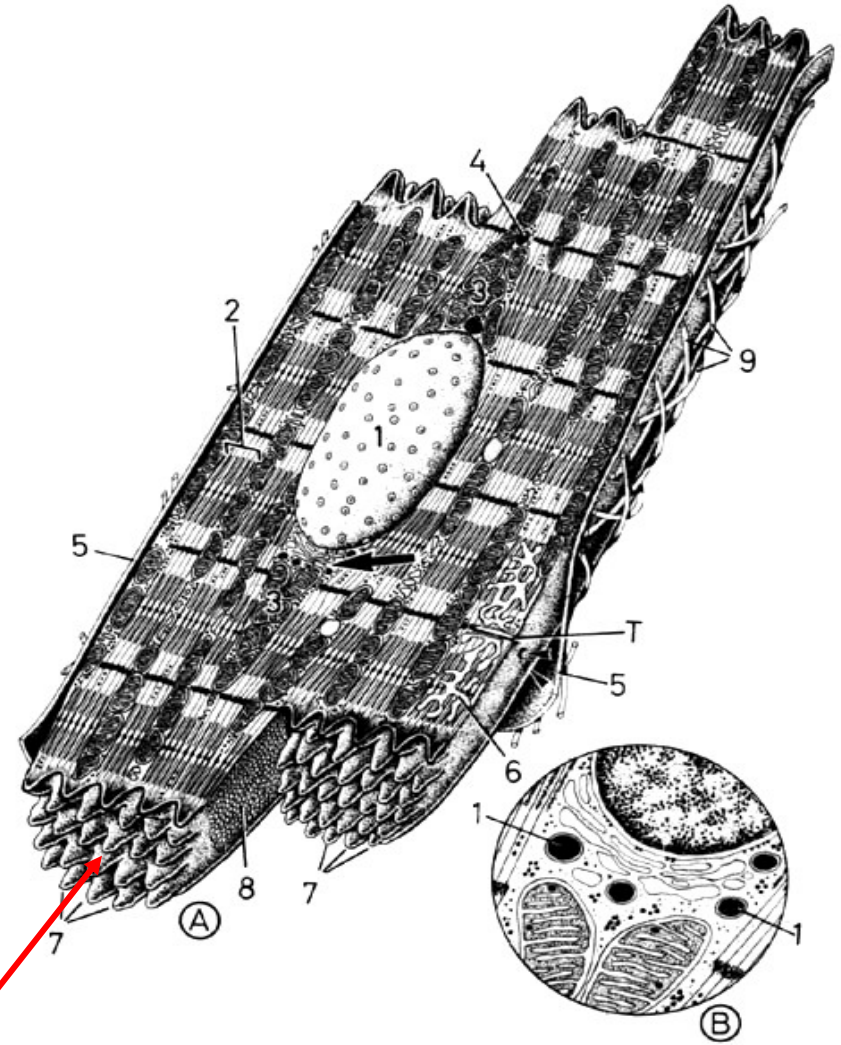
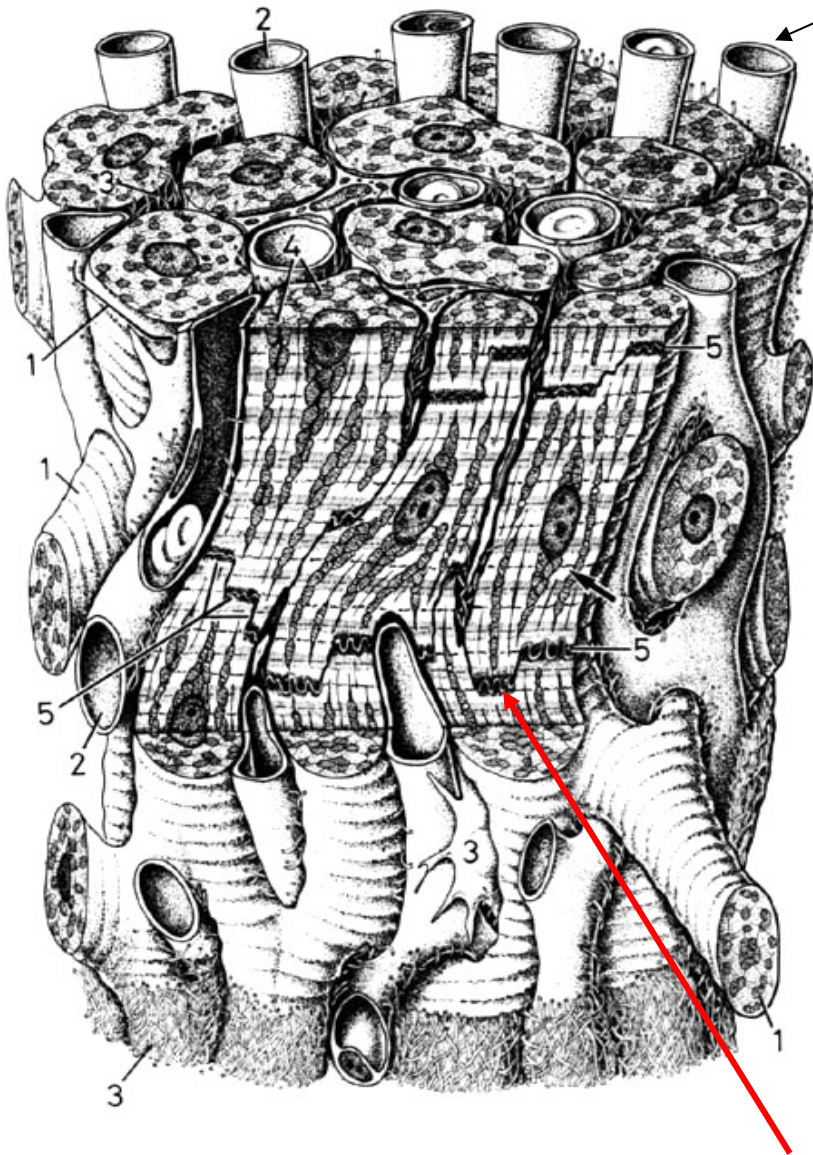
*Buňky jsou spojeny do vláken nebo prostorových sítí **interkalárními disky**.*

Interkalární disk

- Schodovitě spojení sousedních kardiomyocytů
- intercelulární spoje
  - *desmosom*
  - *fasciae adherentes*
  - *gap junction (nexus)*

Kapiláry koronárního řečiště

Interkalární disky

Vzrušivé (nekontraktilní) kardiomyocyty

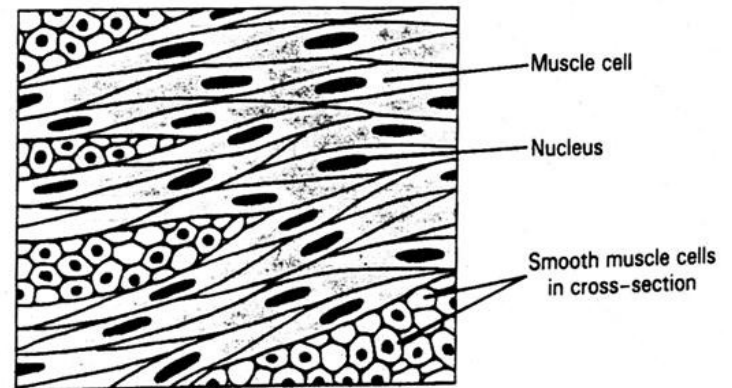
Specializované kardiomyocyty (generování vzruchů)

- nízký počet myofibril, zvýšený obsah glykogenu, chybí T-tubuly a interkalární disky, ale hojné nexusy
- převodní /excitomotorický/ aparát srdce: sinoatriální a atrioventrikulární uzlík, Hissův svazek rozdělený na pravé a levé raménko a Purkyňova vlákna

Svalová tkáň hladká

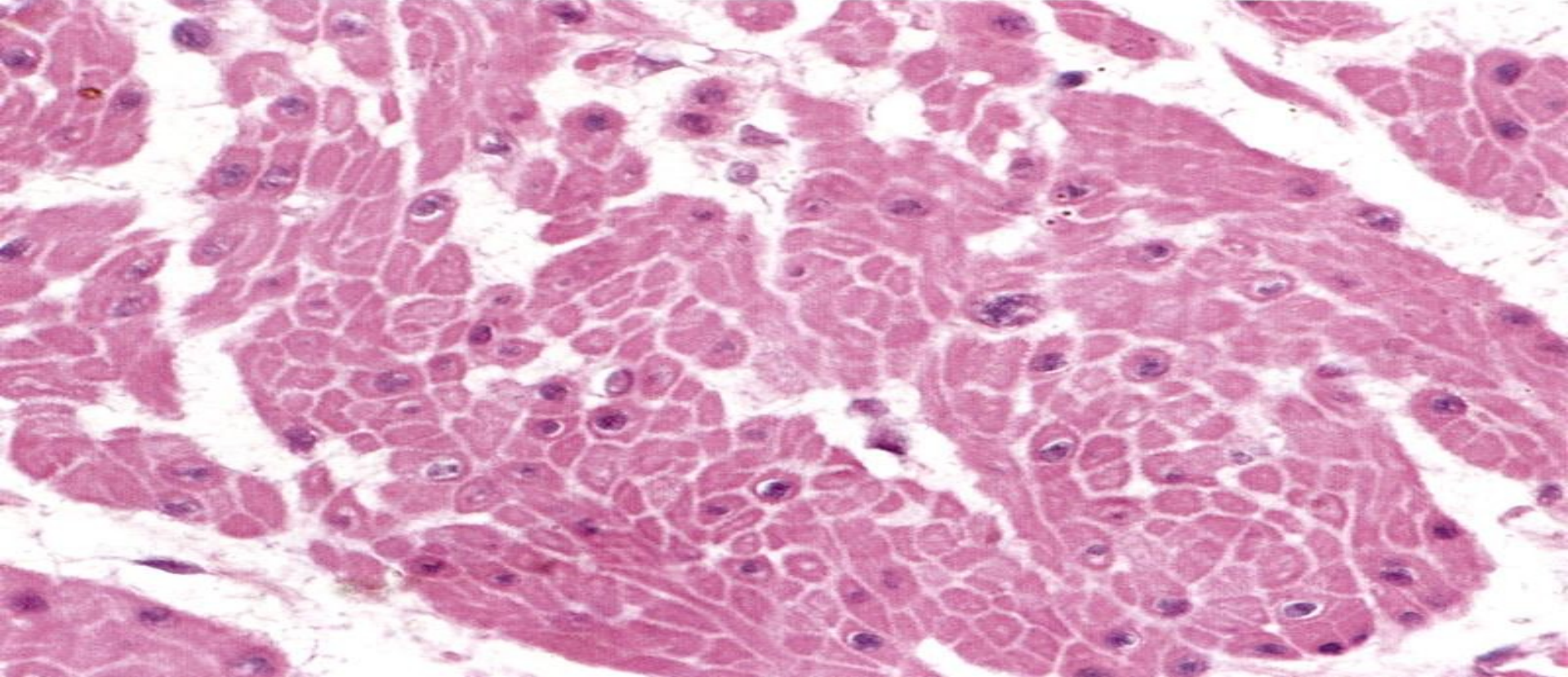
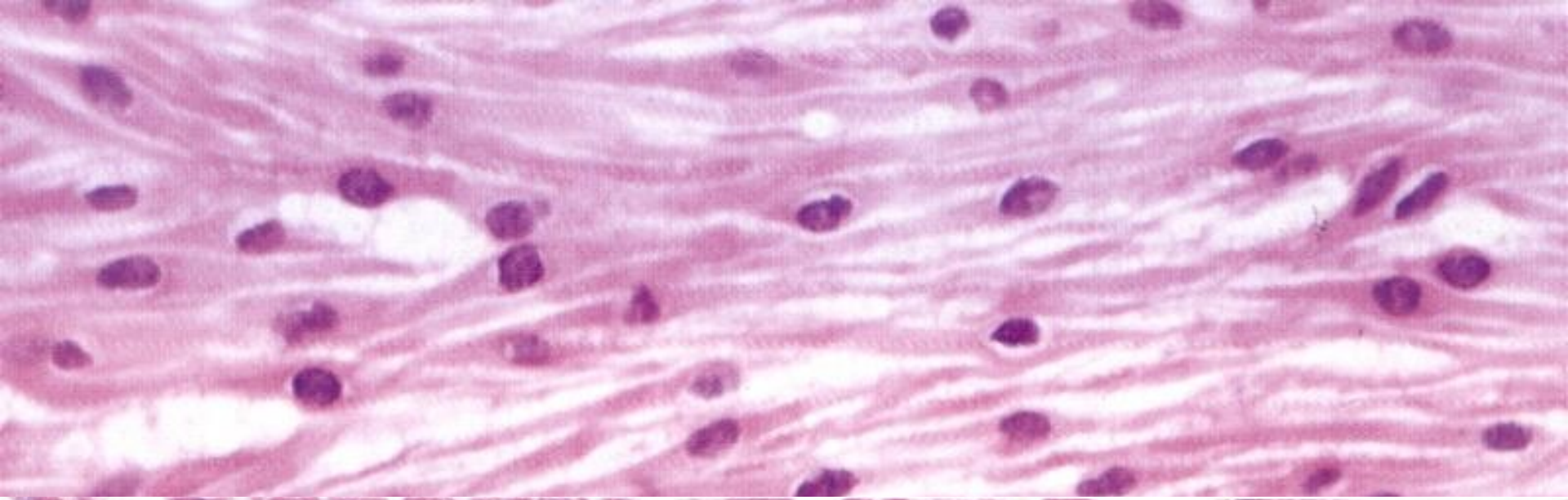
- morfologická a funkční jednotka: svalová buňka - **leiomyocyt**

buňka s 1 jádrem uloženým centrálně

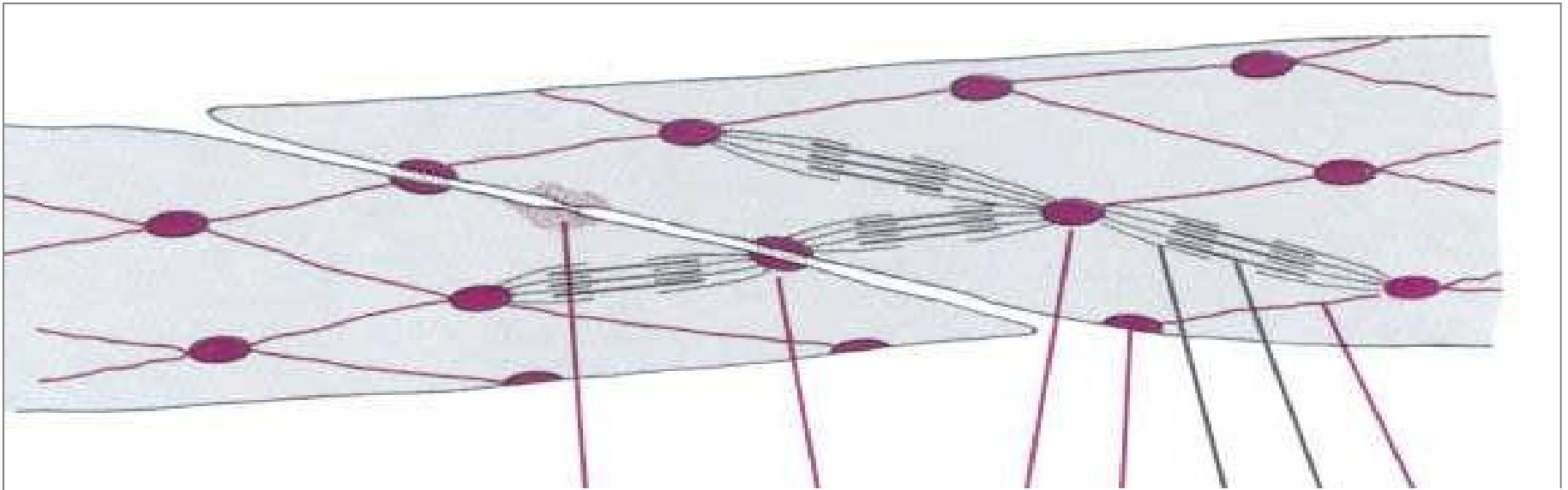
- průměr: 3-10 μm
- délka: 20 μm (až 500 μm – hypertrofie v gravidní děloze)

Leiomyocyty

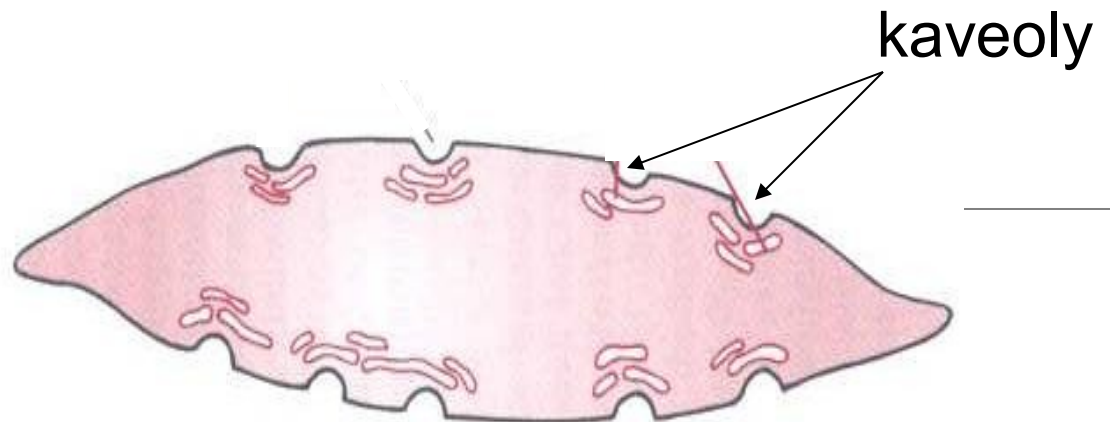
- sarkoplazmatické retikulum: pouze izolované váčky, chybějí terminální cisterny i T-tubuly
- kaveoly ($\approx$ T-tubuly)
- **tenká** (aktinová) a **tlustá** (mysionová) **myofilamenta** uspořádána do složité prostorové sítě, chybí periodické střídání obou typů filament (= nejsou vytvořeny myofibrily), více aktinových filament (12-30 : 1)
- Mezibuněčné spoje – nexusy, desmosomy, ZO
- Na povrchu buněk lamina basalis (jsou schopny produkovat kolagen a elastin – např. ve stěně cév)

Aktinová myofilamenta – fokálně adherují k sarkolemě nebo do **denzních tělísek** ($\approx$ Z-linie) v sarkoplazmě.

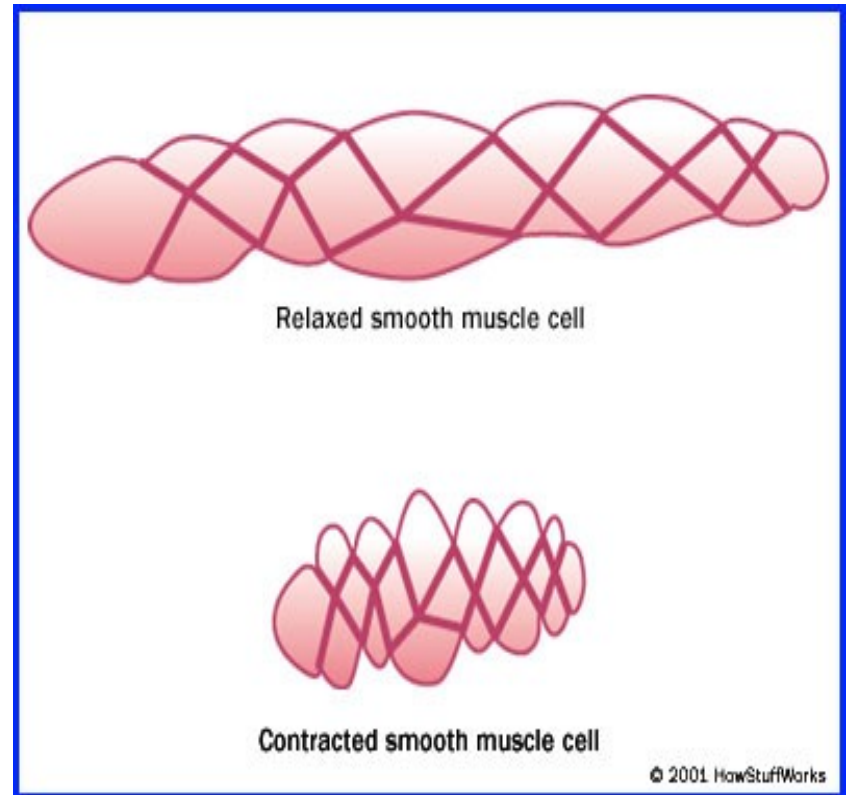
Kalmodulin ($\approx$ troponin)

Sarkoplazmatické retikulum – jen krátké tubuly;

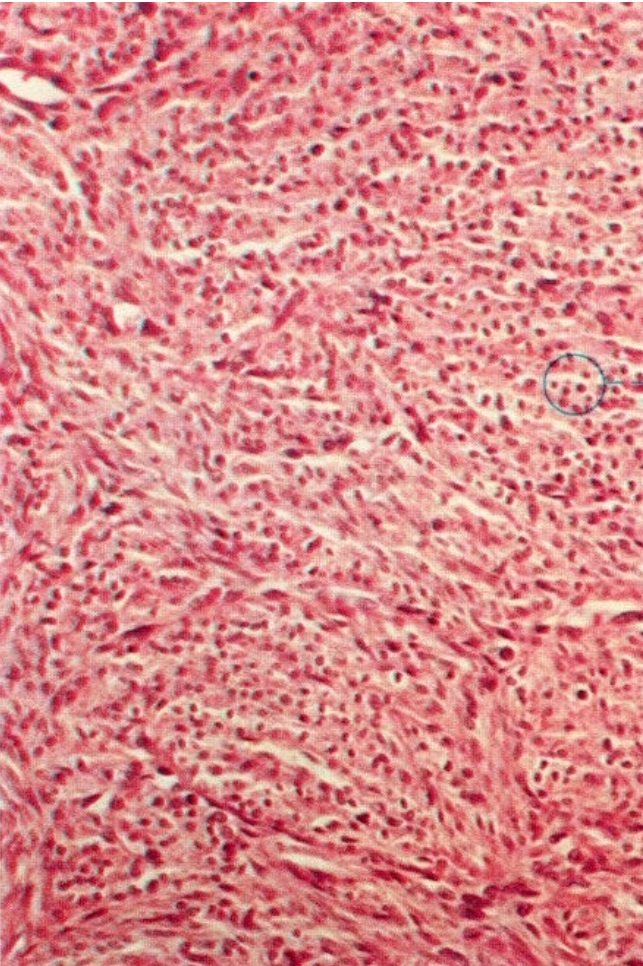
Mechanismus kontrakce

- Ca^{2+} (vstup do buňky), vazba na kalmodulin
- Ca^{2+} - kalmodulin aktivuje myosin-kinázu
- dále jako u kosterní svaloviny
vazba aktinu na myosin

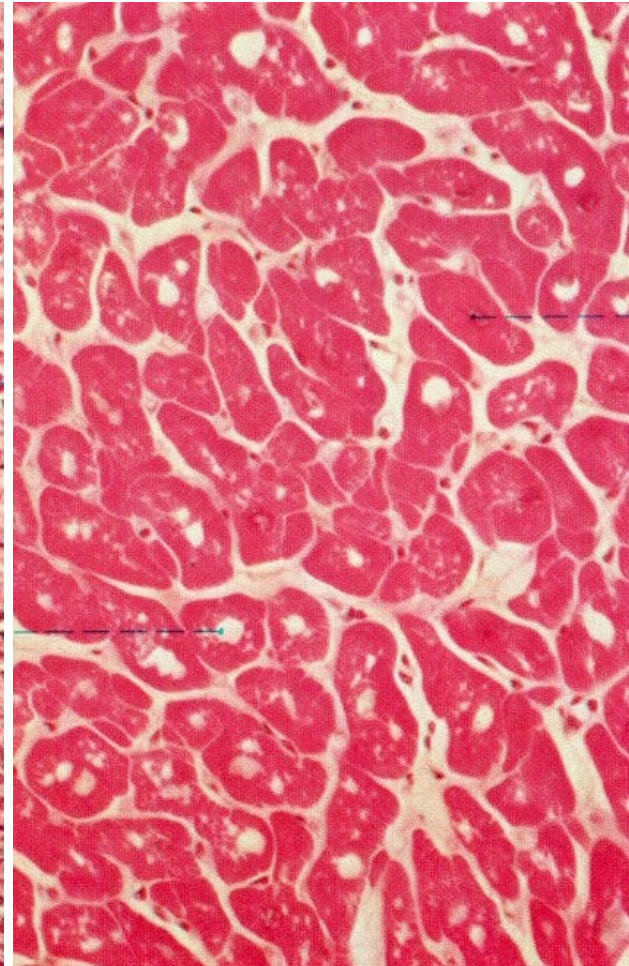

Svalová tkáň – příčný řez

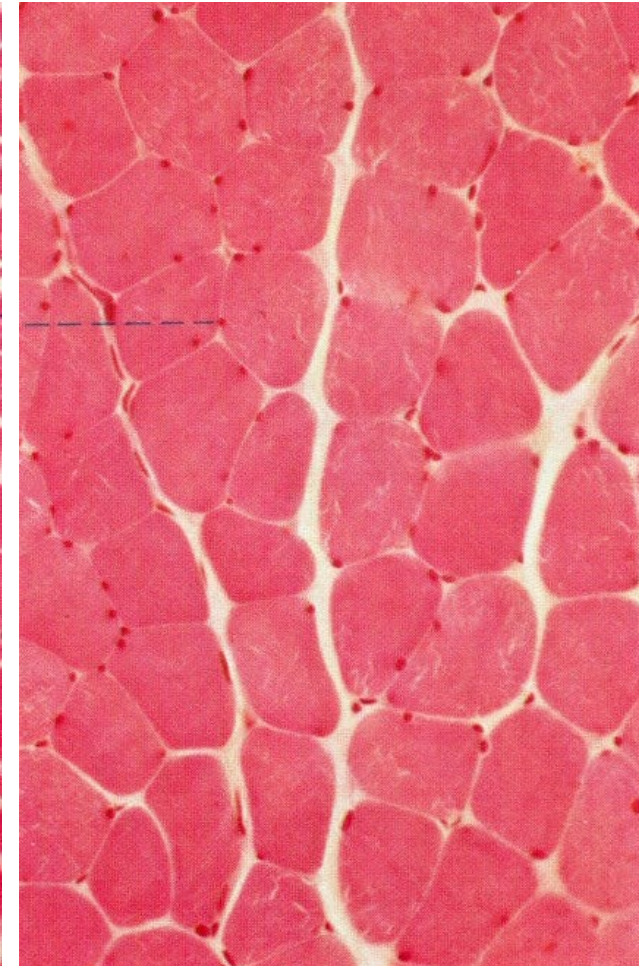
hladká

srdeční

kosterní

Svalová tkáň – shrnutí

znak	Kosterní tkáň svalová	Srdeční tkáň svalová	Hladká tkáň svalová
Původ	mezoderm (myotomy)	mezoderm (kardiogenní ploténka)	mezenchym
Stavební jednotka	rhabdomyocyt (svalové vlákno)	kardiomyocyt	leiomyocyt
Velikost	tl. 100 μ m d. mm až cm	tl. 10-15 μ m d. 85-100 μ m	tl. 3-10 μ m d. 20-500 μ m
Počet jader	mnoho	1(2)	1
Umístění jádra	pod sarkolemou	uprostřed	uprostřed
regenerace	velmi omezená	žádná	regeneruje